

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOE DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscris sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 220 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘTI | Str. Brezoiana 23-25

TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMĂNAL

PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 3

SAMBATA 13 Ianuarie 1940

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Un Eminescu intact...

de TOMA VLADESCU

În aceste zile copioase ale sărbătorilor, când literatura este și ea mult prea abundentă, când atâtă proză și chiar atâtă versuri se răsfață în vitrina tuturor ziarelor, cu aceeași cantitate pe care o arată mezelurile și porcii lăiași în galantarele măcelarilor, noi am preferat să ne retragem în compartimentele aristocratice ale literaturii noastre și credem că am descoperit acolo, prin aceste sărbători tumultuoase, un Eminescu intact... Nu numai că Mihail Eminescu nu e înțeles, dar el nici cunoscut nu este. Și când îl cunoaștem, când îl „admirăm” chiar, ar fi totuși să ne înțelegăm dacă am crede că el obține mai multe adesiuni dela „admiratorii” lui...

Dar să privim mai de aproape gloria acestui clasic... pe care, cum se întâmplă totdeauna, foarte puțini se mai osteneșc să-l citească.

Se știe în deobște că Eminescu este „cel mai mare poet al neamului”. Adevărul acesta cu care ne-am întâlnit încă de pe băncile școlii, l-am regăsit apoi mereu și pretutindeni. El este în toate foile literare, în toate cărțile, în toate conferințele publice și chiar în toate ziarele — și subit condeii oricui... O spune profesorul de liceu sau învățătorul dela țară, o afirmă preotul, sau o proclamă ostașul în orele lui de odihnă. Dar acești admiratori de pretutindeni și de oriunde mă întristează deseori când îi văd declamând feliții cutare strofă din Impărat și Proletar, din Venere și Madonă chiar, sau atâtea altele care, lipsind, n'ar diminua totuși cu nimic gloria unică a Lucreției.

Jules Tellier, poetul discret, delicat, mort atâtă de tânăr, nu fără să fi lăsat totuși sentimentul că a dispărut cu el un mare poet, cerea pentru Victor Hugo o antologie destinată să evite confuziile, să evite mai ales accidentele pe care Hugo le poartă ușor întâlm în propria lui operă atâtă de inegală. Desigur n'ar putea fi vorba de același lucru în opera lui Eminescu. Dar a-l feri pe poet de lucruri comune, a-l feri deopotrivă de o „admirație” gregară și fără control, a-l feri mai ales de propriile lui căderi, este desigur cel dintâi serviciu care i se datorează și semnul celui mai lucid admirator.

Există oare o singură operă de creație în care să nu se simtă nevoe de această ordine pe care artistul nu va mai fi avut timpul s'o pună în toate valorile lui? În Rimbaud de pildă, nu întâlnim nu mai știu ce lung și verisifiat discurs proleptar, făcut par'că să reabiliteze Impărat și Proletar al poetului nostru, dar nu întâlnim atâtă alge facilități fără niciun contact cu frumusețea teribilă și unică din acest halucinant Bateau ivre și nici chiar cu geniul subtil din poemul Vocalelor?

Dintr'o carte de mult răsunet și de curând apărută a lui Thierry Maulnier, care a avut de altfel cele mai diverse aprobări, se poate pricepe că Verlaine el însuși ar fi poetul minor asupra căruia timpul de astăzi n'ar mai avea să se oprească prea mult... Dar în fața acestui examen atât de sever pe care Verlaine pare să-l întâlnească destul de curând, eu mă tem puțin că tânărul critic a rămas fără să știe prizonierul unor facilități fără număr desigur, dar ale unui poet care a scris totuși atâtă versuri din Fêtes galantes, din Sagesse, și mai ales acel incomparabil Art poétique!

Poetul trebuie căutat ca o perla, repede, în adâncurile lui, apărât de atingerea acelor locuri plate de care în exercițiul celei mai dificile arte el nu s'ar fi putut cu totul feri — iar lucrurile lui adunate cu grije, oricât ar părea de puține, s'ar strânge ca într'un colier care să nu păstreze decât strălucirea pietrelor prețioase. Abia atunci poetul s'ar găsi respirând liber, strălucirea lui n'ar mai suporta nicio umbră și noi am cunoaște tot atâtă de liberă singura lumină pe care el o va fi adus peste lume.

Dar la această reală, inalterabilă strălucire a poetului nostru, încă nu s'a ajuns — și este primul aspect în care Eminescu ne apare intact. Și dincolo de poesia lui chiar, vom avea să pricepem tot timpul aceleși incalculabile depărtări — același Eminescu mereu neatins și încă inaccesibil... Mămiile noastre, grosolane, întinse, n'au isbulit să aibe decât lucrurile indifferente și fără preț pe care el a putut să le dea — nimic însă din tot ce Eminescu este adevărat, este unic, numai el și el însuși, nimic din tot ce îl califică într'adevăr ca pe unul din marii poeți ai lumii. O anumită perfectă comuniune totuși care e adevărat că s'a stabilit între noi și prezenta adâncă a poetului, este reconfortantă desigur, dar este de altă natură și vom avea mai târziu s'o vedem.

Dar dacă Eminescu ne cuprinde pe toți, — noi totuși încă nu l'am ajuns: atât gândirea cât și poesia lui ne-au rămas invisibile și departe.

Nu-l cunoaștem, nu-l știm pe poet? Desigur dacă tocmai de ce el este poet nu ne pricepem să spunem, dacă nu cunoaștem adevărata lui poezie și putem cu ochii închiși în confuzia unor valori inegale! Fără îndoială există în toate poemele lui Mihail Eminescu, până-chiar în cele mai neinteresante, un cât de palid reflex de geniu care probabil n'ar fi putut lipsi — este cuvântul neașteptat care apare, este revelația unui rar tablou — și există mai ales pretutindeni modul eminescian care spune și învâlcie totul.

Nu e mai puțin adevărat însă că din aceste poeme, cele mai multe sunt parazitare, că ele beneficiază de opt sau zece piese de altă incandescență, de altă natură desigur, — mari lumini care aprind toată bolta eminesciană și fac toată figura poetului. A identifica aceste incomparabile ascensiuni, a pricepe că tocmai fiindcă s'a ajuns acolo, și numai pentru aceasta, Eminescu este marele poet pe care-l mărturisim, lată ce mi s'ar părea un contact real: a pricepe saltul luminos în altă parte pe care Eminescu îl face cu lumina propriei lui poezii, a cunoaște aceste lumini, ale lui, acolo unde sunt, și care altfel nu s'ar fi putut zări pe niciun pământ... A-l adora pentru aceste alte dimineți ale lumii, pe care numai poesia lui a putut să le dea și pe care numai cu el le-am trăit!

Prețuind însă la fel toate poemele lui, dintre care atâtea ar fi putut să cadă sub condeii oricui, înseamnă tocmai că nu știm ce este „Eminescu” în poesia pe care o proclamăm fără egal.

Atâtă timp, într'adevăr, cât putem admira indistinct Kamadeva de pildă, Impărat și Proletar, sau Ce e amorul și, în același stil, atâtea altele cu nume de mai puțină notorietate, înseamnă în proprii termeni că nu știm de ce-l admirăm pe Eminescu — sau avem atunci numai acea admirație pe care am numi-o didactică pentru o operă în care, de fapt, Eminescu, el însuși, nu intră. Poetul n'ar mai fi solidă cu noi în adunarea pe care o dăm

CEGLOKOFF

(vezi „Cronica plastică”, pag. IV-a).

In căutarea lui Adam

de MIRCEA ELIADE

Swedenborg, misticul care a influențat atât de hotărât pe Balzac, a pus din nou în circulație, pe la începutul secolului XVIII, ideea androginului ca tip uman perfect. Ideea aceasta, firește, n'a fost formulată izolat. Swedenborg a angrenat-o într'un întreg sistem de teologie mistică, mai puțin original de cât îl credeau contemporanii săi și generațiile iluminismului, dar având toate caracterele stilului baroc. Swedenborg a fost, de altfel, prin excelență misticul baroc. Noutatea a lui a putut surprinde numai pe oamenii unui secol profan și cu tendințe accentuate anti-metafizice. Că tot ce-a spus el, se spusese de mult în mistică și teozofia europeană. Dar marea sa merită a fost reactualizarea cătorva teme filozofice și mistice, investirea lor într'un limbaj accesibil contemporanilor.

Una din asemenea teme — care a avut, cum am remarcat altădată, destul succes în romantismul german și post-romantismul francez — era tocmai mitul androginului. De mult, problema aceasta nu mai fusese pusă în discuție. Ca să fim mai exacți, niciodată problema aceasta nu se bucurase de atâtă „publicitate”. Ea făcea parte dintr'o antropologie și mistică secretă, a căror discuție nu era accesibilă oricui. Cel puțin, așa s'a transmis mitul androginului în cele trei mari tradiții mistice mediteraneene, creștinismul, iudaismul și islamismul; ca o doctrină secretă, care trebuie păstrată cu mare grijă și comunicată exclusiv inițiatilor.

Într'adevăr, în tot decursul lui lui Mediu, mitul androginului — considerat ca tip de dezvoltare umană — este prezent exact în tradițiile cele mai secrete ale misticei și teozofiei, atât în Orient (islamism) cât și în Occident (creștinism și iudaism). În cei mai desăvârșiți mistici ai Islamului, prezența divină e manifestată printr'un „in-ger-om” cu aspect anarogin. „Tovarășii” sau „iubitii” din Hafza sau Suhrawardî nu sunt precizați ca gen gramatical; nici pronumele, nici verbul persan nu marchează genul când e vorba de acest seraph, icoana omului desăvârșit. Ambiguitatea „iubitului” în scrierile mistice islamice a dat multă vreme naștere la conjuzi grosolane din partea celor dintr'ăra. ducatori și comentatori europeni, cărora le lipseau cunoștințe elementare de mistică și metafizică, și interpretau aceasta ambivalență în sens vulgar erotic.

Mitul anaroginului a fost de asemenea activ în Kaobala, deși aceste teze de o ezoterică dificultate circulau în cercuri foarte restrânse de învățați și mistici evrei. Zoharul (III, 5 a, 18 b, etc.) pastrează chiar o interpretare „maritală” a mitului androginului: omul nu devine cu adevărat om (adică, om originar) decât când realizează pe pământ unirea conjugală. Este un ecou al străvechii funcțiuni mistice a căsătoriei, desăvârșirea individului prin totalizare. Dar toată Kabbala e întemeiată pe omologarea om-Dumnezeu, și nunta omenească nu este pentru mistică iudaică (în majoritate, comentarii o-culte la Cântarea Cântărilor) decât o palidă imagine a unirii lui Israel cu Dumnezeu. Vom vedea cu alt prilej că mitul androginului e și mai clar la începuturile iudaismului. Adam fiind conceput ca androgin.

Înșărit, pentru că vorbim de curentele mistice „secrete” din Evul Mediu, se cuvine să amintim alchimia, hermetismul și tradițiile oculte care s'au păstrat în Occident în secta I fedeli d'Amore. Unul din simbolurile centrale ale hermetismului alchimic occidental era Rebis, androginul în care cele două puteri (sacru-profan) coincid. Rebis era omul desăvârșit, totalizând virtuțile eroului și ale sfântului, virilitatea și feminitatea (considerate spiritual ca centre de energie). În alchimie, omul desăvârșit, cu adevărat „liber”, era omologat Aurului; omul se desăvârșea „totalizând” cele două naturi, feminină și masculină, și apoi depășindu-le.

Toate aceste trei tradiții — creștină, iudaică, islamică — s'au păstrat și s'au transmis în cea mai mare taină, elaborând sisteme complicate de simboluri, alegorii și limbaje secrete pentru a fi comunicate inițiatilor. În această privință, există o mare deosebire între mistică creștină, atât cea ortodoxă cât și romano-catolică, unde totul era spus la lumină și pentru toți, și curentele secrete din Occident, care, fiind considerate eretice, erau nevoite să se manifeste alegoric și convențional. Tendința către secret a celor trei tradiții oculte mai sunt menționate, în care regăsim la loc de cinstă mitul androginului, se datește nu numai împrejurărilor exterioare (persecuții, teama de a intra în conflict cu Biserica, vina de a fi considerat eretic), ci și originei lor. Căci toate aceste trei tradiții își au izvorul în gnosticismul greco-creștin, chiar dacă ideile și tehnicile lor sunt mult mai vechi, precedând cu cel puțin o mie de ani apariția creștinismului.

Influente din Edgar Poe in poemele lui Mateiu Caragiale

de EMIL GULIAN

O mare parte din opera întreagă — atât poezie cât și proză — a lui Mateiu Caragiale, stă sub semnul lui Edgar Poe, ceiace nu înseamnă desigur că se găsesc în ea influențe directe și nepermise, cât mai mult atitudini și motive identice, care pot fi și înrudiri temperamentale.

Dacă nu ar fi decât tonul acela orgolios, de o demnitate oarecum extravagantă și tristă, sau aplecarea spre mister, bizar, sau fantastic și încă aceste înrudiri ar apărea evidente.

Bine înțeles că ele nu micșorează întru nimic valoarea lui Mateiu Caragiale, personalitate bine definită și cu un univers propriu — ba chiar, am zice, românesc — atât de conaturat, încât relevarea influențelor nu e interesantă în cazul lui decât pentru înțelegerea isvoarelor și resorturilor interioare ale operii și poate pentru înțelegerea, uneia printr'alta a două naturi asemănătoare. Influențele nu pot decât să dea unui autor o sevă nouă, cu condiția să fie asimilate perfect, pierdute în aliajul propriu al personalității lui.

În lumina acestora, vom da deci la iveală unele influențe poești din poezia lui Mateiu Caragiale. Ele sunt dintre cele mai puțin asimilate și devin manifeste mai ales în două poeme. Iată, de pildă, cea intitulată „Mărturisire”:

Sufletu-mi e-o mare moartă ogîndind un cer de jale.

Arse stînci o 'nchid în groaza sterpeiilor
Pe ea boarea nu adie, veșnic dorm un-
Ea în negru-i fund ascunde înecate vechi

Sufletu-mi e-un turn de piatră care cade
Edera și mușchiul verde zidurile-i năpă-
Strajă a singurătății trist veghează pe
Și în juru-i, seara, tainic, liliicii jălădesc.

Sufletu-mi e-o floare rară ce mulată pa-
Spulberată-i fu mireasma de-al restriștii
E-o cântare 'ndepărtată ce visări apuse
E o candelă uitată ce se stinge pe-un

Iată acum și trei strofe din „Curțile vechi”, poem în care motivele poești sunt curios integrate cadrului curților boeresti depe țărîmurile noastre:

De veacuri, părăsite pe-ascunsele coline,
Zac curți pustii... Acolo tăcerea stăpînește
Și'n verde mantă mușchiul cuprinde și

Surpata zidărie și frînteze tulpine;
Și 'mpodobind ceardacul cu gretele-i

Sălbăticea viță pe stâlpi se 'ncolăcește
Cu edera cea neagră ce 'n strășini

O lucie cunună uitatelor ruine.
Adânc ca de o vază par ele adormite,
Pe iaz visează-ostrovul de sălcii despletite;
Nu tremură o frunză, nu mișcă fir de iarbă

Vegetația (iederă, viță, rosmarini,

Lucreției

Ti's buzele în noaptea cea rece
Flori arse'n tăcutul pământ.
Nici lacrimi, nici plîns de durere
Pe zidul uitat de mormânt,

Ci, în ea soarele morții
Din bezna trecutului iubiri
Veni-voiu — tăcere de taină —
În palid și negru vestmânt.

Ușor fremăta-va pădurea,
De-apururi de veghe voiu fi.
Streine amurguri vor trece
Și luna mai stîns va luci.

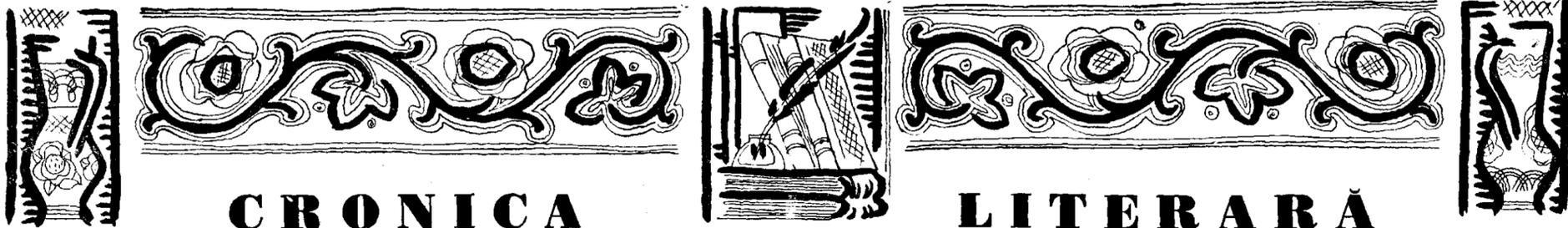
Când neguri iar te vor cere
Un zămbet pe chipul uclu
Sădi-voiu — și marea durere
Va zmulge și ultimul vis.

(Urmare în pag. 8-a)

IULIAN VESPER

(Urmare în pag. 8-a)

(Urmare în pag. următoare)

CRONICA

LITERARA

Nicolae Roșu: Critică și sinteză

Colecția „Universul literar”

George Ionașcu: Chemarea focului,
poeme, — Cernăuți

La fel cu alți confrăți ai d-sale care au mai strâns articole și recenzii literare, în volum, d. Nicolae Roșu dorește, prin „Critică și sinteză”, să se legitimizeze ca scriitor. Când definește, de mai multe ori, funcțiunea criticului, o face cu ambiția de a-l ridica pe acesta la rang de scriitor. Argumentele d-lui Roșu nu ies atât din analiza analogică acelor două activități, ci mai mult din năzuința personală de participare la un destin demiurgic.

Ca și când criticul s'ar teme să nu fie lipsit de destinul superior al scriitorului. Dar care este destinul criticului și care al scriitorului? Răspunsul, pentru cel din urmă, este mai ușor decât pentru cel dintâi. Aceasta deoarece se crede, în genere, că se știe ce este scriitorul, direct, prin opera lui, pe câtă vreme criticul n'ar face decât să spună tot despre scriitor, ceva mai mult decât poate publicul, singur, să vadă. Așa încât, situația criticului, pare de la început ingrată. Orice ar exprima el, orice ar simți, sau ar gândi, pare că nu isvorăște din sensibilitatea sau din inteligența lui, ci din a cărților despre care scrie. Numele său nu poate fi unul de autor decât așezat parazită lângă alte nume. Dacă n'ar exista poezii, dramaturgi, romancieri, n'ar exista nici critici; dacă n'ar exista ceea ce înțelegem prin literatură n'ar exista nici critic! Criticul ar fi să desprecieze în această condiționare a lui față de creație; iar ca să se aplece, afirmă de pildă, că literatura n'ar fi așa cum este, fără critică, și, mai ales, că publicul are nevoie neapărat de critic ca să-i explice despre scriitor ceva mai mult decât poate să priceapă el, dela sine.

Socotim că, oricât s'ar învrednici aceste argumente funcționale, să împace lucrurile, rămâne ascunsă latura adâncă a problemei, dacă nu se pornește de la un dat esențial cuprins în conceperea destinului creator. Nimeni nu oprește pe critic să aibă un destin egal cu al unui poet sau cu al unui romancier, dar pentru reușită, este nevoie să conceapă creația la fel ca un poet sau ca un romancier. Poezii și romancierii nu își ocupă locul în conștiința publică demonstrând drepturile pe care le au. Ei se impun direct și atât de firesc, încât devin o importanță forță de dirijare a acestei conștiințe. Scriitorii devin ceea ce se cheamă o personalitate, pe măsură ce își iau asupra-le o mai mare responsabilitate față de cititori. Poetul și romancierul răspund de ceea ce scriu, fiindcă dela început se situează în planul valorilor. Opera de artă este un bun uman, altminteri nu s'ar produce.

Cum fundamentează arta valorilor? Pe ce criterii? Cu această întrebare se deschide discuția teoretică a valorilor, discuția care de obicei se închide prin afirmația că valorile de artă sunt valori scop în sine și deci, prin finalismul lor, capătă un caracter absolut. Ele se fundamentează metafizic. Pentru ce nu mulțumește această teorie, atrăgătoare prin înrădăcinarea metafizică a valorilor în ontologia umană? Este o teorie pe care ne place s'o acceptăm, dar care rămâne prea rece, prea îndepărtată; se uită lesne, și rareori ne aducem aminte de ea, când este vorba să întocmim o operă de artă, sau s'o prețuim. Un criteriu al valorilor mai apropiat ar fi mai eficace, și el ni se pare că ni se oferă odată cu opera de artă, că se confundă chiar cu ea. Prin ce se definește opera de artă, înainte de orice

criteriu de valoare? Ca și viața, ca și existența, opera de artă este creație. Ea nu a existat, ci a început să existe, la un moment dat, și într'un anumit loc. Caracterul operei de artă este creatural. Ea este creatură, este operă, este producție; ca și omul, care este creatură, ca și cosmosul care este operă, etc... Deasemeni ea are un creator, și nu este decât așa cum a plămănit-o acest creator. Dacă ne întoarcem acum la criteriul necesar în teoria valorilor, spre a valorifica arta, vom observa că acest criteriu este tot atât de substanțial operei de artă, pe cât este de substanțial omului-creatură, criteriul de valorificare a vieții. Prin ce se valorifică viața, creatura? Prin simplul fapt al existenței ei: viața are valoare prin aceea că ea ni s'a dat, și ea ni se va lua. O vom pierde; nu o vom avea în eternitate. Viața există ca bucurie a unui dar primit, dar și ca durere a unui dar ce ni se va lua. Valoarea vieții se orientează spre acest destin al dispariției, al pierderii, al morții. Valoarea vieții se structurează deci prin ieșirea din sine, prin transcendere. Moartea dă vieții dimensiunea adâncimii, a transcendenței. Moartea face din viață spiritualitate; ea mută în înțelegere, în spirit, coordonatele concretului și le abstractizează, spre a le salva de pierdere. Se caută în spirit ceea ce durează mai mult, ceea ce dăinuie și după moarte, ceea ce trece dela om, prin vama morții, dincolo. Creatura încearcă să-și mărească valoarea sa de existență, adăugându-și un spor prin transcendere. Trăește prin raportare la transcendență, la spiritualitate. Creatura se raportează pe sine la transcendență fie teologal, fie omologal, fie legal. Modul teologal este cel creștin, care promite o înlăturare a spaimii de moarte prin agonie. Viața agonică are ca substanță persoana lui Iisus. Ea poate duce la sfințenie, înțelepciune, etc. Modul omologal își postulează substanța metafizică; aceasta se descopere prin rațiune sau prin intuiția mistică și se oferă vieții creaturale spre a i se identifica, conform principiului că un centru metafizic definește ontologic omul. Modul transcendent, denumit legal, nu scoate pe om din lume, nici spre divinitate, nici spre un centru metafizic, ci îl păstrează în lume, în umanitate. Omul iese din sine nu spre a se integra unui fel de a fi creștin sau mistic, ci unui fel de a fi omeneș, unui umanism. Normele pe care le impune misticismului religios sau speculației filozofice, încearcă să le impune înțelegerii ca existență între oameni! Existența umană se constituie în umanism, care este totalizare de adevăruri despre felul de a fi omeneș și o organizare a acestor adevăruri sub formă de legi. Umanismul este ajutat să se constituie fie prin natură (legalismul biologic), fie prin înțelegere, (legalismul social). Prin caracterul său de însumare și de valorificare a înțelegerii, umanismul capătă în înălțime dimensiunea culturii,

prin care transcende pe individul izolat. Prin dimensiunea culturii se proiectează în timp și spațiu istoria, care se prezintă la un moment dat, ca o linie de transcendere a individului. Individul izolat vrea să intre în istorie, așa cum vrea să intre în eternitate sau să pătrundă în misterul existențial. Năzuința de a intra în istorie nu poate însă decât pe cale legală, ținând seamă adică de legile de constituire ale unui umanism. Spre a intra în istorie trebuie să te integrezi într'un umanism, și integrarea se realizează prin participarea efectivă la cultură, ca sumă de organizări spirituale care face umanismul să fie istoric. Cultura o concepem ca organizare de structuri, pentru promovarea unui sens uman. Cultura se face posibilă prin legi, prin legalismul structural. Individul poate intra în cultură, numai pe o linie de transcendere legală, adică prin prețuirea valorilor unui umanism.

Aceste moduri de a-și coordona existența, ale creaturii, se aplică deopotrivă și operei de artă, dacă o socotim tot creatural, — cu viața ce a început la un moment dat să fie, și care va înceta să mai fie la un moment dat. Ca și viața umană, opera de artă va fi deci prețuită după voința ei profundă de a nu muri. Iar această voință esențială de a rezista morții, se măsoară, ca și la creatură, după tensiunile sale pe dimensiunea transcendentă a spiritualității: teologală, omologală, legală. Orice operă de artă închide un suflet creatural, suflet de sfânt, de înțelept, de erou, — suflet agonic, titanic, demonic, armonios, romantic, clasic, etc. Acest suflet se integrează după norme individuale, autonome sau humanistice, legale, etc... Aceste tensiuni sunt clare în opera de artă, fiindcă ele fixează forma, chipul structural, organizarea... Cum structurarea operei de artă se servește de ele spre a se organiza, aceste tensiuni sunt însuși scopul operei de artă, și ele sunt astfel criteriul de valorificare a ei, după cum criteriul de valorificare a vieții umane, erau tensiunile ei transcendentă care urmăresc s'o perpetueze ca viață. Ca și creatura, opera de artă poate muri, dar, ca și creatura ea se poate apăra de moarte prin spiritualitatea ei. Spiritualitatea ei poate fi teologală, omologală sau legală (umanistă). Poate înfățișa eroi autonomi ce au în vedere divinitatea, eroi titanici sau demonici cari vor să se identifice misterului existențial, sau eroi cari tind să intre în istorie, prin recunoașterea coordonatelor umanistice ale culturii. Fiecare din aceste trei tensiuni personalizante cari pot fi închise în sensul unei opere de artă, garantează durabilitatea ei în timp, izbăvirea ei de moarte. Capodoperele literaturii universale exemplifică adevărul prisositor.

Socotind că am fixat un criteriu al valorilor în opera de artă, credem că ne întoarcem ajutoarea teoretică la problema rolului criticii și a importanței criticului. În perspectiva noastră, cri-

ticul nu se situează față de cutare sau cutare operă de artă, legată de numele unui autor, ci el se situează față de destinul creator al omului. Opera de artă o va considera creatural, și criteriul ei de valorificare îi va fi consubstanțial, prin tensiunea transcendentă. Față de autorii operelor de artă, criticul nu va avea poziție de grad, pentru că, așezându-se dela început față de destinul demiurgic uman, criticul este și el un creator care a ales, din multele proceduri de a crea, un anumit procedeu. Modul de creație al criticii este cel teoretic. Poezia, romanul, pictura, muzica, aparțin modului concret de creație, și numai indirect participă la cel teoretic. Ori, ieșirea din concret, din viața ca existență, am văzut că se stărnește firesc în om, imediat ce încearcă să se aplece împotriva morții. Teorie înseamnă spiritualitate, înarmare împotriva destinului creatural, așezare pe linia transcendenței. Deasupra oricărei opere de artă trebuie să se boltească un cer teoretic, un plus spiritual, neincorporat în ea, dar spre care ea tinde. În acest cer teoretic tronează criticul. În cercetarea raportului dintre teoretic și concret, în opera de artă se poate merge cât mai departe, și ar fi nebanuite consecințele dacă am afirma că teoreticul precede concretul. Intr'adevăr, considerând o literatură în cadrul ei etnic, observăm că spațiul ei geografic rămâne multă vreme același, în aceleași condiții atmosferice, în aceeași abundență biologică. Ce factor intervine ca producția literară să se schimbe totuși dela generație la generație, să fie văzută altfel natura, să se facă altfel descriția oamenilor, a faptelor?

Direcția nouă a literaturii, dela o generație la generație, și chiar dela deceniu la deceniu, o dă factorul teoretic. Teoreticul primează concretul, în sensul că teoreticul s'a ivit ca să îndrumeze concretul. Afirmația este verificabilă pe tot cuprinsul literaturii. Homer a fost cu puțință să apară datorită mitologiei, care este o structură teoretică (omologală); Dante isvorăște din scolastică (structură teoretică); Dostoievski din ortodoxie; Eminescu din demonismul romantic, etc. Primul act din demiurgia umană aparține teoreticului pentru că magia, folklorul, mitologiile, sunt tensiuni de transcendență ale omului primitiv. Cadrul de integrare al criticului este deci imens, cu totală demnitate, și închide în el, creația ca destin.

Intorcându-ne la cartea d-lui Nicolae Roșu, cu problema ei centrală dacă este criticul un scriitor cu rol decisiv în dirijarea culturii unei țări, credem că, prin contribuția noastră, am înlesnit rezolvarea chestiunii. Concepția despre poziția criticului ca teoretician, pune într'o lumină foarte favorabilă felul însuși de a face critică, al d-lui Roșu, fel care cere dela opera de artă virtuți umanistice. D. N. Roșu năzuiește să fie criticul unui umanism românesc, pe te-

meiul etnicității al purității de structură, al organizării tradiționale. D-sa combate modurile individuale, excesive, (modernismul, experiențialismul) și pune accent axiologic pe tradiționalism (Gândirea), ca o mai mare garanție de a constitui un umanism românesc. Concepția dezvoltată de noi prețuiește în adâncime ideile din „Critică și sinteză” și proclamă pe autorul lor, fără îndoială, un scriitor.

D. George Ionașcu, autorul plachetei „Poeme pentru viața nouă”, despre care s'a mai scris aici, a tipărit o nouă culegere de versuri, cu titlul „Chemarea Focului”. De fapt, „Chemarea focului” constituie un singur poem, fiind tratarea versificată a unei unitare teme lirice. Două planuri converg în organizarea intimă a compoziției d-lui George Ionașcu. Primul pare a aparține esențelor estetice, pe care autorul năzuiește să le întuiască, și pe care le invocă în vers ca printr'o operație de vrajă:

Coboară în poem scântie de lumină
Și cerne-mi peste versuri poleul tău aprina.

Ca poet, îl interesează, înainte de orice, reușita operei de artă. Odată ce „scântea de lumină” invocată a coborât în poem, operația de chemare a ei încetează, nemai fiind necesară. Opera de artă nu reușește însă totdeauna și nu lesne. Turburat, poetul trece atunci de la un principiu de poezie, la un principiu ce i se pare mai mare de cât acesta, și pe care îl invocă mai intens, ca pe o divinitate. Dar, pentru amândouă principiile, păstrează același simbol: focul. Chemarea focului va fi chemarea și a poeziei dar și a unui har:

Unde ești scântie care-ai aprins întunerecul
și-ai aprit căderile 'n neguri nefsârșite?
Rază prin care a zămbit Dumnezeu
vieții ascunse 'n clipele ne 'nsuflește.

Focul este așadar simbolul unei cunoașteri transfigurare, iar operația magică de chemare a lui, rămâne o căutare a poetului în resursele vieții interioare. Ca din orice trudă de identificare în adâncime, nu lipsește tragismul:

Unde să te găsească lumină sfântă...
În gândul atât de pustiu și stingher?
Auz chemarea ta de pretutindeni,
simt cum mă mistui și mă 'nalți la cer —

și totuși mă revăd în umbra de pământ
Zădarnicul drumet spre culmile 'nsorite,
Vor veni cândva îngerii tăi — Flacăra sfântă,
să-ți aprindă — jertfă — arpile-mi oboșite?

Răspunsul la întrebarea pe care singur și-o pune poetul, nu-i dă desna-dejdeea, ci pregătirea pentru primirea harului:

Și sufletele curate ca 'nălțimile ninse
să le pregătim pentru călătoria spre Focul
al izvoarelor luminii, spre ceruri nevăzute,
unde ne va 'ncununa întâia dimineață
cu toate — aurolele chemărilor mute.

Pregătirea înseamnă rugăciune. Poemul lui George Ionașcu își obține prețuirea noastră, în afară de robusta sa organizare simbolică, prin minunatele Rugăciuni, pornite dintr'o reală experiență a durerii, cu o sinceră smerenie creștină. „Chemarea focului” cuprinde ca intermezzo o temă luciferică „Ingerul roșu”. După căderea revoltatului, urmează cântarea de slavă a îngerilor. Subliniem ca o valoare deosebită această apropiere a autorului de isvorul smereniei creștine.

Corespondența noastră

Suntem datori o lămurire cititorilor și colaboratorilor noștri dela această rubrică. Am schimbat de câteva vreme titlul rubricii în „Corespondența noastră”. De ce am socotit mai potrivit să zicem „Corespondența noastră”? Pentru că, în urma succesului excepțional al rubricii au început să ne sosescă foarte multe manuscrise din care se impunea să facem o selecție. Alegem din poeziile trimise pe cele mai meritoase, și le publicăm fără comentariu, deoarece și notația critică ar lua din spațiu. Noi vom să satisfacem dorința de a se vedea publicată, a cât mai multor autori și de aceea renunțăm uneori la comentariu. În genere, trebuie să se știe că simpla tipărire în revistă constituie o judecată critică favorabilă.

Dealtminteri poezii ne-au sosit demne de a le publica fără justificare critică. Din aceste explicații reiese că rubrica noastră nu mai este „De vorbă cu debutanții” ci constituie de fapt o antologie din numeroasele manuscrise trimise din toate colțurile țării. Prin apariția versurilor în revistă răspundem celor ce ne scriu. Iată pentru ce am intitulat rubrica „Corespondența noastră”, voind să arătăm că, în acest loc al paginilor sale „Universul literar” își păstrează legătura cu tinerii autori din cuprinsul țării, publicând producțiile lor spre încurajare.

SPRE SLAVI

Spre slăvi — departe — ca umbrele
'nserării
Ne ducem — aburi — din largurile mării

Ne ducem tot în zare, în fund fără de sfârșit
Căci steaua ne răsară precum s'a poruncit.

Spre slăvi, tu rege și omule de rând
În trâmbeșe și harpe țările călcând,
Vom merge toți pe rând, lovii mereu de moarte

Spre slăvi necunoscute, departe... tot departe!

Gr. Vioreanu
Molneanu-Brăila

N'am găsit nimerit să publicăm toată poezia. Versurile alese sunt cele mai curate de orice amestec de unător lirismului. La temelia poeziei stau emoțiile puternice, care depășesc personalitatea conștientă. S'a spus de atâtea ori că, în planul practic, poezia nu servește la nimic. Această afirmație trebuie înțeleasă în sensul că prin poezie nu cunoaștem faptele biografice ale autorului, ci adâncimea lui emoțională! Căutați să exprimați simplu și clar, numai ce aparține sensibilității unice, profunde.

APRINDEȚI FACILILE

Noapte, te furizezi iar cu descântec de pleoape...
Ești noaptea cea din urmă a gândurilor mele:
Măine, când zorii îți vor strânge somnul de pe ape,
Imi vei fi pază sub obloanele pleoapelor grele.

Unde sunteți prieteni?... Unde ești tristă iubire

Cu ochi: răsfrângerii de-amurg sub fruntea 'n vis plecată?..

Din tot ce-am fost, de mâine rămân doar amintire.

Ecou al unui cântec ce l'am cântat odată.

Mircea Nicolescu
C.-Lung-Muscel

Am suprimat ultimele trei strofe, de care poezia nu are nevoie. Ele reluau tema pe ton mai prozaic și diluau efectul frumos al strofelor publicate.

NINGE

Ninge des cu fulgi mărunți și fini.
Simplu. Ca o năruire într'un subsol
Ninge-aici cum poate și la Pol.
At. Pe străzi, pe case și'n grădini.

Bloc imens pre-o marmoră de ză
larna asta străvezie
Ca o maică pe-un ceaslov într'o chilie,
A'ncurstat flori albe'n geamburi aurii.

Ninge... și cum aerul se ofățește tare
Știu: la noapte o să sune
Podurile, frânt, ca niște strune,
Iar în bărbii vor înflori mărgăritare.

Iarnă... cresc coraii și-agate reci de lună
Cu crențușe de argint sonor.

Lângă inimi: aripi de cocor
Peste țară prejmuind cununa.

Matei Bătrănu.
Oradea-Mare

AUTUMNALĂ

În jur mi se urzea un început
de-amurg
ce se'nălța
din tescuirea umbrelor din văi.

La poarta ferecată
a gândului
a ciocănit
ca un drumet pribeag
o toamnă smălțuită cu palori de erizanteme.

Și pașii-mi răsunau
în gol
pe drumul lung care-și sorbea 'nceputul
din zarea ce făcea cerul pe umeri
tar la răscruce
pături de liniști
purtau pe frunte
taina
întăului regret
și nostalgia
celui din urmă cânt.

Privirile amare de povara depărtării
le-am odihnit
pe zgura humei cenușii

și-am încercat să caut un liman
în odiseea dorului
dar n'am putut.

În jur
din lacrimile ploii s'a 'nchegat
un svon de rugăciune...

Atuncea numai, am simțit
că lângă mine
văntul serii a 'nceput să ningă
epopee de rugăci
iar mâna toamnei
mi-a scuturat în palme
un pumn de visuri...

E rece...
Stropii plâng...
Și-i toamnă.

Oana Ioan, elev.
Alba Iulia

NOAPTEA

A sosit în burg
o fată,
Neagră, rece, moartă,
o pată.

Ea astupă lumea
în visare,
Ochii ei luceferi
în pierzare,
Lumea toată ruginește
ea tresare,
Colțuri violete tremur
pe vătrare.

DEMON CHIRUȘ

= Vals vienez =

Ion Vasilescu Cap își scoase haina de alpaca gris ca praful, lucitoare ca argintul și ușoară ca un fulg. A fost o haină prea scumpă, cumpărată la Viena, cu foarte mulți ani în urmă, în călătoria aceia de pomină și de bairam, când leul era leu rotund românesc și greu iar Gretche-nele de pe Prater neoxigenate.

Își amintește și acum dulcea întâmplare de atunci, cașicum ar fi fost nu mai departe, ieri, un tânăr lat în spete și bombat în piept — crai, de nu-l încăpeau trei mahalale bucureștene și cel puțin trei rânduri de fete, primăvara, când îmbălsămau amețitor de dragoste și a ochi dulci ciociriniilor florilor de salcăm deasupra gardului putrezit dela biserica Delea-Verche.

Vremuri tihnite, domoale 'n mers ca un postalion, îmbietoare inimii omului ca turta dulce pentru copii. Bucureștenii cunoșteau maximum de vitezi în toboganul Expoziției dela 906 și maximum de confort în tramvaiul cu cai și cu perdelele de doc filurotoare ce lega parca peste o sută de kilometri, drumul între piața Sf. Gheorghe și bariera Moșilor. Ocoala tramvaiul mai întâi bronzu „Lupoacei” cu sugacii ei doi, în dreptul selectei cofetării „Ionescu” — vagonul dărdăind, tremurând, cutie de chibrituri pe șine, bătăind, tipând din balamale de fier vechi și lemn putred, că își ciuleau caii a groază două perechi de urechi, cu patru moațe de dril din capșionul aidoma unei bonete frigiene, pavază arșiței, ce-l aveau pe cap.

Până 'n bariera Moșilor era drumul luuung! — ajungeai mai curând cu piciorul, încet. Stațiile le găseai pe dibuite, ori unde; câteodată cu umbreluța din zece caturi de dantelă a lui madam Ionescu, altădată cu cornetul cât un cort al domnului Ionescu. Făceau semn, semn cunoscut și cailor; vizitului nu strunea hățurile — învărtea doar manivele, o manivelă cât un car. Și tramvaiul opra. Ori pentru domnul Ionescu ori pentru madam Ionescu!

Stația „Zece-mese” era loc de îndelung popas cu grăunțe pentru dobitoace și sprânci pentru înșetași, la cărciuma celebră a Gherghicului. În vagon — întreg Caragiale! Și Lache și Mache și coana Joița; Veta, Stimabilu, Zița; domnul Goe cu Mămița, Conu Dumitrache, Mița Baston — deoparte Crăcnel, dealta Pampon; la urmă (forță publică și atunci) Ipingescu, cu chipiul lui de dril pe-o sprinceană și cu rezonul lui pe buze.

Cetățeanul turmentat întârzia la Gherghicuan, mult. Dar pentru că-l cunoștea vatanul, pe nume Iancu, vagonul nu putea porni fără dânsul. Proteste, vociferări, impaciencia, mai ales din partea — damelor. Înșfârșit apărea: lampion roșu în naz, pantaloni cadralți, garoafă la butonieră, vestă albă arborând un odgon de lanț din aur vechiu la ceasornicul cu muzicuță; haină de saten negru și ghete cu gumilastic și cu bizeț. Își agita electoral bastonul din lemn de vișin, perorând pe două cărări, singur.

Clopoțelul suna dogit, plesneau bicele ca la Plugușor, se opinteau caii și vagonul pornea. Cetățeanul se întretinea cu toată lumea — despre politică.

Bariera Moșilor, bogată în bălăgarul și paiele carelor dinspre sate, cu duhoarea tăbăcită de vită în cireadă spre abator ocoala larg stația, ca o piață. De jur împrejurul ei se țineau lanț firmele băcăniilor „sulemenite tipător în galben lăptos, de dovlac; majoritatea armeni cu nume măslinoase: Paic Șismanian, Baram Carcașian, Hașal Zagopian, A-gap Hacsinian...

Din tramvai cobora lumea ca din tren; obosită, enervată, hărățoasă, cu hainele boțite. Madam Ionescu pășea tare grijuliu ținându-și trenu cu două degete de miresă și cinci inele pe fiecare, ridicând de pe-o ureche, la îngheșuală, tipăia vastă a pălăriei din paiu de secură, îngreunată de toate fructele țării românești coapte frumos deasupra ei. Cobora fără supărare madam Ionescu căci numai decât mirosul bunătaților din bariera Moșilor îi gădila nările aromitor: floricele, mitifei, bigi-big, năut, smochine, gogoși pistil, alviță, bragă.

Cetățeanul înșetase.

Toate astea trec prin gândurile și inima lui Ion Vasilescu Cap, cu amintirile și deliciile de atunci. Fusese timpul tinerețelor lui, adică tot ce poate da mai frumos și mai cald o viață de om; dincolo de ele — nimic, sau cel mult pustiu și bătrânețe. Reumatismele, dinții lipsă în gură câți vrei, junghieri în coaste, mers betegit, o scârbă de chelie de-ți este lehamite să mai duci vreodată mâna la cap și o tuse curat măgărească de scoli cu icniturele ei, dimineața la cafea și țigară întreg coridorul; pe drept cuvânt, exasperat, vecinul din dreapta sare cu pumnii în pereții tăi, înebunit, parcă-ai avea jazz-band în oda.

Atunci la Viena... O, atunci la Viena! Ion Vasilescu Cap oftează, simte suflul tremurând în el și închide ochii pe trei sferturi, să-și vizeze prin paianjenșul genelor și mai lămurit trecutul...

A călcat pe lespedele gării smălțuită în culori, curată și răcoroasă ca o dușumea de salon boeresc din București, printre călători uluitor de grăbiți, purtând toți caschete ca ale ucenicilor de tâmplărie la noi și pantalonii țărcați, largi asemeni nădragilor bulgărești ai zarzavagilor la noi, a pășit în Viena în primăvara anului 1901 ori 1902, poate în Mai 1899, un tânăr fercheș, duindu

de toate emoțiile, dar cu pasul voincesc, pentru că era român — Ion Vasilescu Cap!

În spatele gării l-a întâmpinat sub răsăritul victorios al soarelui o perspectivă largă de oraș aristocratic înflorit iar lângă el, pe treptele peronului, jucind în lumină — sticlă — jobenele negre ale birjarilor cu pană alb și cordeluță fluturând. Tânărul nostru se aștepta să audă chiar de-acum muzică; cunoștea „Dunăre albastră” și un pic auzise și de Iohann Strauss. Stăpâna însă o mare tăcere și birja care l-a dus la hotelul „Die Ente und die Gans” mergea ca pe puf. Din dantelările în piatră ale bisericii Witifkirche, cum nu și-ar fi închipuit că a fost lucrate de mână omenească, Ion Vasilescu Cap observa coborînd deasupra Vienei un aer parca parfumat, o undă de subțiri-me în gust, totul tihnit, suav și vaporos; nu știe nici el de ce i-a fugit gândul spre o femeie frumoasă, de neam mare, ce, boerește, ar putea s'o cheme foarte bine Viena... Și clopotele, la Mitropolia lor de-o numesc Dom, Domul Sf. Ștefan — i-au rămas nestrămutat în minte. De câte ori, în șirul acestor amar de mulți ani s'a gândit la Viena, sunetul lor îi bătea intact în ureche — baaang! Un dangăt gros, maestos, poruncitor, cașicum ar fi fost el stăpânitorul Burgului — clopotul.

Ce deosebire față de Bucureștii lui, săracii!... Cu cât trăsura înainta mai adânc în inima, pe care o bănuia, peste zi, clocoțitoare de viață, a acestui oraș, cu atât i se profilau în minte Bucureștii, umilă așezare de oameni din alte vremuri, blând la înfățișare și la moravuri, cu zile potolite și cu nămeți de zăpadă iarna, înalți cât Poșta veche; vara înverziți ca o livadă.

La hotelul din apropierea pieții, unde birjarul a înțeles să-l ducă, băgând de seamă în primul rând înfățișarea călătorului și mai ales geamantanul lui nițel vechiu, nițel de mână doua, strâns în tartane de carton și pânză de sac ruginie, dela ușă l-a luat în primire, imediat, un puștiu blond ca berea. Pe deasupra balustradei l-a zămbit în doi dinți de aur și în capot vișiniu, madama; madama grăsciană, cărlionțată, „numai ochi și fățială” — ca toate ma-

damele hotelurilor din lume. Pentru că-i dudua gura ca o moară și pentru că tânărul român nu știa o boabă nemțește să-i poată răspunde cum se cuvine, adică amabil, femeiei în straiu vișiniu decolat peste fire, la urarea de bun venit ce neapărat i-o adreza, Ion Vasilescu Cap a găsit cu cale să înceapă fără nici o introducere, așa:

— Regret enorm că nu știu, stimate madam, totă nemțește ca mată... Regret enorm și-mi pare, în același timp, nu mai puțin rău... Enorm de rău... Te rog să mă crezi și dacă e cu puțință, madam, să mă ierți...

Pe urmă, destul de stingherit și destul de incurcat:

— Totuși îmi dați voo să mă recomand: Ion Vasilescu... Vasilescu Cap! Posibil să fi dus mâna la cap recomandându-se — Cap, deoarece madama s'a arătat destul de nedumerită:

— Kopf?

— Da... Ia... da... da, Vasilescu-Kopf... Exact, Cap!.

Au început să rătăcă amândoi: Vasilescu întâi, madama după el. — Imi va fi, știu eu, greu la început dar am speranțe ca până la urmă să mă descurc — era să zic, cum se zice, singur. Însă trebuie neapărat să mă corijez: nu singur — amândoi!.. Ai să vezi mată, așa suntem noi ăștia Români, descurcăriți ai naibi...

Posibil, iarăși, să fi rostii, nu se știe cum, vorbele „ai să vezi mată”, iar când a încredințat pe „duduia” lui și la hotelului că „are speranțe”... — la urma urmei nimic nu-i imposibil.

În rezumat, tabloul a fost ăsta: Ion Vasilescu Cap lungise o privire dacă nu dincolo de lume, în orice caz dincolo de tavanul camerei; Mutzi madama, dela sine înțeles, deloc vinovată, strâpușe pământul cu privirile și obraji-i de urdă căpătaseră dogoarea focului în toiu.

Poziția a durat destul până ce eroul nostru își duse, gest obișnuit în asemenea împrejurări, înelarul mâinei stângi pe deasupra mustăcioarei negre, atât de negre că lui Mutzi îi păru de întuneric.

Li s'au încrucișat privirile, încins, două tășuri de saoiu, nu altceva, unul de smoață ierbită, celălalt în culoarea stuciei de sion, verde apos.

Seara a ieșit în oraș. Bărbierit freș, schvisit ca un fante, mai fericit decât un logodnic. Cobori scările tredonand. Și viața-i păru încăoată trumoasă!.. Călca rar, atent la necare pas, la necare lucru și avea Ion Vasilescu Cap lămurit impresia că e cuceritor... A cucerit categoria aceasta neagră de aici, palatul de dincolo, durându de când lumea; vitrinele, străzile, cerul vienez, parcurile, tetele Vienei, aerul, ramurile pomilor arzând toate în alb pe candelabrele înflorite ale castanilor de pe boulevard. Pasu-i era cadențat, pantofii ogândă, ogândă cu scârțaietori, iar bastonul subțirel vârit în buzunarul hainei de alpaca (pe care o mângâie în amintire și în vis) — crescut energetic ca un vârf de spadă la defilarea contrasta plăcut cu petalele creme ale trandafirului „mareșal”, prins la butonieră de Mutzi.

Impresiile de atunci le păstrează încă, după cum păstrează haina gris cumpărată chiar în ziua aceia de pe Kertmerstrasse. Deosebirea că ele nu s'au învechit deloc; colțul de suflie în care le-a ținut până acum, vii și proaspete s'a dovedit și de astădată mai traicnic decât stoia cea scumpă plătită cu un pumn de bani pe strada luxuoșelor magazine.

Închide ochii și vede Viena!.. Numai din clipa aceia existența lui Ion Vasilescu Cap a avut și un început și un sfârșit: Viena!.. Amintirile-i sunt parca mascate de un vaporos lințolul sau și mai adevărat, închipuindu-ți că ai privi prin păclă și trecutul îndepărtat, o înmiresmată grădină a inimii și a tinerețelor tale. Nu-și mai amintește numele lucrurilor privite în seara de atunci, totuși seara de atunci a rămas în el neclintită. Fălăiau deasupra Ringului, peste catapeteasma ca de catedrală a Operei, draperii imense din mai multă umbră decât lumină. Răsărise luna și conturul ei de un galben pal, aproape străvezii filtra amurgul, subțire, într'un amestec de culori ce făcea bine ochiului; violet, roz, albastru șters și numai o urmă de negru în toate. O rază de lună le îndulcea pe toate.

A ajuns în Prater; frumos, dar nu i-a plăcut. Ceva mai curățel, ceva mai lustruit mai „chic” cum se spune; încolo „Moșii” noștri, „Moșii” noștri fără floricele și fără mititei.

În tramvaiul electric îmbulzit de lume în zilele de sărbătoare, printre o brazurile dolofane, roșcovane, de oameni bine hrăniți a răsărit deodată, tocmai când se contura în chenar albăstrui țărmlul larg al Dunării, un chip luminos de fată. O fată — a viselor lui. O Gretchen a Vienei. Blondă, buclălată, cu ochii albaștri. Ochii albaștri de cer și obraji de păpușe de porcelan. Avea nasul în vânt și gura cât un degetar.

Ion Vasilescu Cap putea oare, chiar fără vrerea lui, să nu-i zămbească? Fata nu s'a supărat și n'a ferit capul. Zămbetul dăruit ei de către tânărul acesta semet având mustăcioară de întuneric l-a primit se vede cu dragă inimă, întorcându-i-l la fel de prompt și de tandru și învăluindu-l pe dată cu o albastră îndelung privire. Ion Vasilescu Cap a avut atunci senzația de nedescris a unei băi de lumină.

Nesimțit, atent la fiecare pas, tiptil, cu mari precauții, cașicum ar fi ținut un lucru de furat, românul nostru se apropia de Gretchen. „Pardon” în stângă, „pardon” în dreapta, prelingându-se grijuliu și afabil printre trupurile gros implinite ale călătorilor de pe platformă, s'a postat deodată fulger, în fața ei; fulgerând-o cu două priviri consecutive — ca la București!.. I se desena fetei pe chip o timiditate ce o făcea și mai atrăgătoare. Și pleoapele grele de bogăția genelor, curbate la vârfuri și negre, au bătut înfiorate; aripi de pasăre călătoare în sbor și în vânt.

„Sunt clipe în viața unui om pentru care ai da totul” — gândi filosofic oarecum domnul Ion Vasilescu Cap. „Ai da totul să ai totul”, și-și făcu oarecum insistent, cu spatele dar binișor o părție de loc alături pe banchetă. Simți căldura trupului de fată în stânga și în dreapta miros de tabac din nările neamțului. Vieneza se strănise încă; Vasilescu încă stăruia... „Să ai totul” oftă înfiorându-se și îndrăzni să-și afunde privirile în ochii ei, ca într'o mare albastră plină de soare.

Drumul a fost scurt, prea scurt pentru ce avea de spus inima sa. Iar fata, ca orice fată din lume a înțeles desigur ce avea să-i spună inima lui Vasilescu Cap; la coborire, afară din oraș, erau prieteni. Prieteni buni — numai din privire... Luându-i mâna s'a recomandat ei întâi: — „Pusi!”... Pusi și nu mai știe Vasilescu cum, din pricina numelui următor, greu de ținut minte, cu w, cu tz, cu y parcă; nume nemțesc!

Au pornit-o amândoi întru același pas pe cheul Dunării, dealungul unei alei străjuite de castani în floare, potrivindu-și mersul, românul nostru, după cadența mică a vienezei.

Așa dar visul i se împlinise! Singurul lui vis împlinit... În seara aceasta, aici, în Viena, pe loc, Vasilescu, la fel eroului din cartea cu titlul de mult uitat, era

de GEORGE DORUL DUMITRESCU

în drept să-și declare: — „Deacuma pot să mor!”

După câțiva pași românul nostru a început să explice fetei, în amanunț, problema fericii. Fata nu l-a întrerupt. Trivea spre el din când în când și din când în când îi zâmbea amețitor de suav și de dulce. El, în tocul cuvintelor ce-i învălvașea pieptul a uitat probabul că n'o cunoaște deacat de un ceas, și uitând, i-a prins la început brațul, pe urmă mâna mică, grasuță și caldă.

Li învăluia pe amândoi noaptea calmă, fără vânt, prietenoasă și bună; parțate fericiți lor. Cerul, în lumină trandafirului poetică, le era complice; și luna postată la un semn parca pe creanga cea mai de sus a castanului, a aceuiași castan, dar mereu altui. Și veneau ce undeva svonuri de clipocit de apă și mros crud.

Pantoful lui Pusi armoniza muzical sgomotul caldaramului bătut, înălțând cu funta enormă de deasupra, la necare pas și în dreptul ticarului bec electric un enorm flutur de umbră. Pe întuneric pantoful lăcuit scilpea micuț, cât palma lui Vasilescu.

În minutul următor Vasilescu n'a mai știut ce face, n'a mai vrut să știe ce face. Străfundurile cumplitelor așteptări, ca din prea plinul unei cupe, s'au revărsat în el: cuprinzând violent, cu amândouă palmele, obraji ei de păpușe de porcelan, i-a sărutat aprins, fără răsuflie, gura. O sărutare ne mai pomenit de lungă, de-au trebuit să-i deștepte din ea roțile unui docar pe drum.

Vieneză i-a zămbit cu ochii umezi. Toată vremea apoi, Ion Vasilescu a vorbit numai el, într'una, aproape două ceasuri. Înălțându frumosei vieneze, într'un potop de cuvinte românești, viața sa de până acum a ținut să-i arate în primul rând, arzătoare dorință de a se întâlni cu dânsa. Cu o fată ca dânsa. Și imensa-i fericie de astăseară. Pentru o mai deplină înțelegere, Ion Vasilescu Cap a pus la contribuție, cum se spune, toate resursele: și gesturile largi, și vocea mieroasă, și privirile în gol și în infinit; alteori mâna stângă puțin tremurândă, cu degetele resirate invocator spre cer sau, când era nevoie, pumnul amenințator isbit pătimaș în coșul pieptului. La un pasagiul al pe-

rorăției a plâns, lacrimi adevărate — era nevoie.

Românul nostru, inspirat, vorbi așa după cum începi o scrisoare de dragoste:

— Eu, frumoasă și mult dorită Pusi, n'am fost nici când în grațiile femeilor ca d-ta... Ai tu în tine, Pusi, ceva nobil, ceva dulce, ceva sincer, ceva naiv... Ești, cu alte cuvinte, fată cu lipiciu... Înțelegi?.. Nu înțelegi!.. Sau să sperăm că da, fiindcă pentru ființele din categoria ta, cu lipiciu vra să zică, m'am dat în vânt de când mă țin minte pe lume... Aș dori să-ți povestesc, Pusi, viața mea. Întreagă. Dela început până la sfârșit. Nu-i ea prea lungă, vezi bine și nici prea înfocată... Mai mult baltă decât rău, căci a fost în firea mea s'o iau domol, încetșor. Așa: iavaș-iavaș! — înțelepciunea rusului. Și tot ca el, ajungi mai sigur. De pildă astăseară... Nu confirm, păcatele mele, c'am ajuns ori voi ajunge astăseară mai sigur undeva... Unde? — așa-i Pusi? — să ajung mai sigur? Dar să trecem — ești de părere! Spuneam — trairi pe care l-am dus, sălciiu, apă de ploaie. Ori mai precis, — floricele —, ca la noi... Nu le știi?... Stai să vezi. Iei porumb, boabe de porumb, le pui în ciur și ciurul deasupra jarului. Foarte simplu. Clătini ciurul și aștepti. Deodată, foarte simplu: păc! — floriceaua-i gata... Un fel de iască umflată alb, papură la mesteacat, cum ai mânca, scuză-mă Pusi, dacă ai mânca vreodată, paie...

Între timp vremea — ce să faci? — trecea. Eu creșteam. Pela șaptesprezece ani fiind, iau seama, nu știu prin ce miracol, apele încep să isbească țărmlul. Ca 'n Biblie, Pusi... Ici mătăluță — ne închipuim — pământul, dincolo eu — apa. Atunci din două una trebuia să se întâmple: ori aștept să mă cuprindă valurile ori cuceresc lumea!.. M'am întors însă și-am zis: a cuceri pământul — prea-i mare. Ce să fac eu cu pământul întreg?... Și pe urmă e chestie de vitejie; ești bun de așa ceva numai dacă ai, precum se știe, sămânță de erou în sânge. Nu?... Și sângele meu!

— și-am explicat. Erau timpuri și sunt încă, de vise ziua 'n amiaza mare, cu ochii deschiși. Noaptea, mari cât luna... Obiceul se ține de mine din frageda copilărie. Imi amintesc, nu mai departe, biata madam Weber, cu sfaturile și nemțeasca ei... Să fiu cuminte, să fiu silitor, s'ascult părinții și pe profesori ca părinți; să fiu respectuos cu bătrânii, să le sărut mâna, de-i întâlnesc pe stradă să le dau „bună ziua” nu doar cu gura, și cu șapca; să nu rămân cu ochii holbați la vitrine, să nu arunc cu pietre 'n câini, să las gioalele și maida-nele, să nu-mi purt hainele, să am pe urmă totdeauna, ori când te uiți, pantalonii cu ochelari, pardon, în spate; să învăț carte și mai ales — nemțește... Săraca, deabia acun vād cădă dreptea avea. Să învăț nemțește! O, de-aș fi ascultat-o, Pusi... Făceam Viena praf!... Ce zici Pusi?

Bătrâna madam Weber! Parcă o aud, o văd... Cuvânta, sunt sigur, cum ai cuvânta și tu dacă ai ști, Pusi, ca ea puțin românește. Pronunța în loc de dumneata — tumneata; fei comente se letor!... nă-ți fări tegetele 'n nas, baete!... să fei convencios co pătrânii!... să nă scăuți okii la tram!...

Eu, dmpotriva, șgăiam ochi de bou, Doamne iartă-mă, la ea și bou aruncam cât colo cartea de germană a lui Schröf. — „Ah, dummers Kind!... Du wirst niemals etwas”...

Așa că nici până în ziua de astăzi nu știu ce vrea să spună cuvintele ei... Poate mai bine!...

Mititică, rotofeie, iute ca la douăzeci de ani și guralivă!... Doamne... Când îi începea gura nu-ți da pas nici să mai răsufli!... Dura-dura, dura-dura, și trage-i!... La una românească zece nemțești... Și dă-i și dă-i, și iar o d'acapo. Năucise patru mahalale, cu a noastră cinci. Preocupă și oltenii se temeau de ea ca de dracu. I se dusesse buhul până în „Hanul cu tei” unde mergea de două ori pe an, la Crăciun și în Sărbătorile Paștelui, târguind de fiecare dată câte un camion de lucruri. Negustorii, îi tâmpise cu gura. Umbla vorba că unul din ei se spânzurase, la tocmit, din pricina lui madam Weber... Altminteri, o bătrânică s'o pui la rană. Bună de nu-și găsea pereche și cumsecade, darnică, săritoare la nevoile altora. Era doctorul mahalalei, moașe, șpituler ei, Samari-neanul... Fusese tare frumoasă, imi spunea tată-meu, frumusețe ce nu i se pierduse nici acum, la bătrânețe. Avea madam Weber un obraz senin, plinuț, fără o cută. Când radea cu poftă și radea mereu cu poftă madam Weber, făcea gropițe în obraji și pe dinți strungăreăță... Pe cuvântul meu de onoare dacă nu aveai veșnic în fața ochilor un portret de femeie nostimă, la treizeci și cinci de ani cel mult, purtând însă ca pe vremea nu știu căru Ludovic perucă pudrată alb și creată. Ochii, ca ai tăi Pusi, albaștri, căutau spre om, ca și ai tăi Pusi, mereu calzi; te mirai cu câtă lumină... Nu odată l-am auzit pe bătrânul-meu vorbind de ochii lui madam Weber și oftând. Și nu cred să fi oftat de geaba, el care o cunoscuse de pe timpul tinerețelor... Eu cred că nu...

Între timp, repet, eu creșteam. Imi creșteau tullele, glasul se îngroșea dela o zi la alta iar pe bărbie răsărise ca din pământ, deodată, un puf de păr care-mi dădea emoții. Mi-era drag de el, știu tu, ca oricărui flăcăiandu; și-l cercetam în oglindă, și-l mângâiam și mi-l închipuiam, nespus de fericit, cum are să fie mai târziu, barbă și mustăți... Poate și cioc — cum n'a fost și n'are să mai fie vreodată... Prea aș semăna a capră... Nu-i așa?...

Dar nu prea târziu, după toate astea, veni — și ziua de asalt!... Tu minte, citeam o carte de poezii a lui Vlahuță (nu mi-o recomandase madam Weber) „Iubire”. Era să zic știi (de unde să știi?) este acolo numai dragoste; dragoste fără nici un fel de apropoș. Din cea eternă, se zice, și sfioasă și pură și trandafirică și așa mai departe... Pesemne că după o asemenea dragoste imi era înșetat sufletul, de vremece murmuram poeziile cu glasul scăzut, de rugăciune; fugeam de oameni, slăbeam, oftam, plângeam fără motiv și clocoțea în mine o așteptare, ca în frigurile morții. Măinile începuseră să-mi tremure, ochii injețaiți, nervos, nemulțumit... Pricepi!... Mă certa mama că nu mai mănânc nimic, tata că m'am zăpăcit îngrozitor, madam Weber că am uitat, rușine să-mi fie obrazului, și indicativul „prezens” dela verbul „așteptă habn”... N'avea de unde bănui că eu eram pe cale să încep, fără sfatul ei, ceva mult mai greu și mai complicat: „ich liebe, du liebst”... etcetera, etcetera...

Precum îți spun așa s'a și întâmplat, căci mai de grabă ghiceam decât puteam să văd: o fată ca tine!... Ca tine, Pusi, și ca'n poezie: neapărat blondă, cu ochii de agată, subțire la trup și vocea melodioasă. Întâlnirea cu ea m'așteptam să fie ca'n Vlahuță — lovitură de trăznet!...

N'a fost însă nici lovitură de trăznet, nici ca tine, nici ca'n Vlahuță... Să vezi. A intrat în ziua aceia o oarecare fată la noi pe poartă. Atât și nimic mai mult. Din nefericire a scârțâit și poarta, iar dela domnișoara sosită și până la bolnavele mele așteptări, ce să-ți spun? — „ceceae e paiul față de aur”... Nici tu blondă, nici tu subțire... Parcă soarta expres mi-o croise pe dos: oacheșe, grasă, puțintel fățaită. Și-o chema Săftica... Parol, Săftica!... Obraznică de

(Urmare în pag. 6-a)

Aspecte italiene

Tot despre „Futurism“ și numai despre el

Dacă în cronică noastră trecută am examinat ideologia futuristă, în aspectele sale sociale și teoretice, revine cronicele de față sarcina de a prezenta critic, aspectul literar al acestui curent, și tehnica pe care o acceptă pentru exprimare.

Departate de a fi generat spontan, futurismul își află rădăcini în cultura franceză, anterioară apariției lui. Așa că aversiunea față de tradiție a purtătorilor acestui stindard, e de jure prin admiterea unei alte tradiții decât cea italiană, e drept, dar nu mai puțin a unei tradiții. Temele scumpe futurismului — mașina, fabrica, uzina, orașul industrial, munca brațelor anonime coordonate în același scop, — fuseseră abordate mai de mult de Emilie Verhaeren. Simbolistul Maurice Maeterling, în dramele sale cu un singur personaj — moartea — nu operează altceva decât detronarea individului-erou din literatură, revoluție al cărei merit, dacă merit e, și-l asumă Marinetti. Glorificarea păgână a cărții, a cărei cea mai feroce expresie o găsește futuristul Mario Bétuda, („o vultută della carne, unica dea del unica certezza dell'amore, vultută della carne, tu sola, tu sola sei tutto: la vita, l'amore, la morte“), nu era nici ea o idee complex nouă.

Parțial, Baudelaire fusese precursor în această privință, iar Rimbaud găsește și el accentele asemănătoare în turmentata sa „Saison en enfer“.

Și totuși, noutatea futurismului poate fi susținută. Ceea ce apare dispersat și accidental la înaintași, apare sistematic și organizat aici (dacă o organizare poate avea și desorganizarea). S'ar crede că teme noi n'ar putea fi tratate fără o tehnică nouă. E faptul de care și-a dat seama Marinetti, atunci când a simțit că trebuie să redecteze manifestul tehnic al noii școli, în 1912. Numai că noua tehnică nu aduce nimic pozitiv, ea mulțumindu-se să prescrie doar desființarea celei obișnuite:

„Bisogna distruggere la sintassi, disponendo i sostantivi a caso, come masconco“.

„Si deve abolire l'aggettivo, perché il sostantivo nudo conserva il suo valore essenziale“.

Substantivizarea sintaxei poate părea stranie, la o mișcare literară caracterizată prin acțiune. E știut că acțiunea întrebunțează, în expresie, verbe, după cum nemîșcării îl convine forma substantivală, ca una ce sugerează substanțe, imuabile și eterne. Dela futurism ne putem aștepta însă la toate surprizele.

De altfel substantivele de care uzează nu s'atodeauna inteligibile. Sensul nu e neapărat necesar, într'un vers. Ori, chiar dacă există un sens, el nu e intelectual, ci sensibil, onomatopoeic. Figura atât de des uzitată în lirica futuristă, denumită impropriu analogie, nu e alt decît onomatopoeia anticilor: „clof, clof, clof, — cloffete, cloppete, clochete, — ch, ch, ch, — e giu nel — cortile — fontana“.

malata“, scrie în volumul său „Incendiario“, unul dintre cei mai cunoscuți lirici futuristi: Aldo Palazzeschi. Sau în „E lasciatemi divertire“, al aceluiași: tu, tu, tu — fu, fu, fu — chu, chu, chu, — ubù, ubù, ubù —.

Infantilismul acestor distracții verbale, („il poeta si diverte — pazzamente — smisuratamente“), atinge, cum o mărturisește însuși autorul acestor versuri, patologicul. (pazzamente = nebunește).

Un aspect nu mai puțin bizar trebuie să capete în fața contimporanilor cu mult înainte, lirismul abstract al lui Mallarmé, al cărui „abolit bibelot d'innanité sonore“ nu avea pentru ei altă explicație. Iar programul ermetismului mallarmé-an, e greu de presupus că va fi rămas necunoscut lui Marinetti, care, se știe, cunoștea mai bine limba franceză decât pe cea maternă. De altfel, Marinetti e departe de a urma fidel, normele manifestului său, pe care discipolii îl și depășesc prin exagerare. Versul său nu elimină nici adjectivul, nici verbul, nici punctuația, cum anunțase („abolire anche la punteggiatura“) — Fantasticul din poeziile sale nu întrece pe al autorului „corăbiei bete“, Rimbaud.

„Ah, vous voilà donc démasqués, Étoiles! Infâmes courtisanes aux seins turgides et lourds et translucides comme deux énormes gouttes d'ambre“.

Poate că faptul de a fi scris franțuzește îl va fi adus lui Marinetti învinuirea de snobism. E de fapt, în afara comodității sale de expresie, limba italiană fiindu-i nefamiliară, — o voință de a marca net, caractererele de rafinament ale literaturii futuriste.

Dar elementele stilistice nu sunt noi. Versul alb e cunoscut de mult. Limbajul uzează fraze ca ale noastre, cu sens logic deși fantastic, și cu punctuația tradițională. Noui, însă nu cu totul altfel decât cele cunoscute, sunt imaginile.

„Dieu véhément d'une race d'acier, „Automobile ivre d'espace, „qui piétines d'angoisse, le mors aux dents stridents!“

„O formidable monstre japonais au yeux de forge

„Nourri de flamme et d'huiles minérales „Affamé d'horizons et de proies sidérales...“ („L'automobile de course“ din vol. „La ville charnelle“, 1906).

Procedee ca ironia alăturării unui element fantastic de explicația lui științifică, mecanică („nourri de flamme et d'huiles minérales“ de pildă), au intrat în patrimoniul tehnicii moderniste, încă din sec. XIX. — Iar rimele interne, sau asonanțele, sunt practicate cu succes și de Verlaine:

„C'est à cause du clair de la lune „Que j'assume ce masque nocturne „Et de Saturne penchant son urne „Et de la lune, l'une après l'une“.

Ceea ce face propriul acestei tehnici e obli-

gativitatea, am zice, a licenței poetice, ridicată la rang de regulă.

Aldo Palazzeschi va formula în urma unei serii de „cucù ruru, ruru cucù, cuccuccurucù!“ dragostea futuristilor de licențe: „Cosa sono queste indecenze — queste strofe bisbetiche? — Licenze, licenze, — Licenze poetiche! — sono la mia passione“. E ceea ce ne îndreptățează să afirmăm în cronică trecută, că, în ciuda tendințelor sale de detronare a individului, în ciuda exaltării masei anonime, futurismul e, din punct de vedere formal, tehnic, — un exces de individualism. Punând problema creației poetice, în necesitatea de a găsi inefabilelor stări personale, individuale, netransmisibile, — o expresie care să le comunice și celorlalți, expresie care: sau jertfeste particularul stărilor poetice, viziunilor ori sentimentelor ce trebuie exprimate, sau renunță la a fi general inteligibilă, — înțelegem că futurismul înseamnă o prevalență a individualului stărilor acestora haotice, asupra organizării logice, generale, a expresiei. Și iată că izvorul acesta de contradicții, futurismul, ne-o oferă și pe aceasta. Încercarea lui de a înlocui cuplele și cuvintele ce fac relația dintre substantive, prin sense matematice, nu poate fi decât după un examen superficial, socotit drept tendință de matematizare a poeziei, adică de generalizare. Funcția semnelor matematice e evident arbitrară, în exemple: „tintinnio, zaini, fucili, cannoni, ferraglia, atmosfera = piombo + lava + 300 fetari + 50 profumi...“

Deși acoloți n'au întârziat să se ivească și în plastică (G. Severini, V. Broccioni, A. Bonzagni, L. Russolo) ori în muzică (Battista, Pratella), futurismul s'a dovedit neviabil, ori viabil doar prin ceea ce iese din definiția sa. Futurismul e negarea literaturii, pentru că literatura înseamnă identificarea intuiției cu expresia; ori, futurismul împiedecă încheierea intuițiilor personale, propunând teme obiective, impersonale, și distruge expresia, reducând-o la joc arbitrar.

Existența sa răsunătoare dar efemeră nu ne lasă decât răsuflatul de ușurare și zâmbetul înțeleghor al celor ce se bucură că desideratele i-au fost depășite, și că altele sunt năzuințele culturii actuale, indestructibil legate de tradiție, dar neconținut căutând să o depășească, fără a o nesocoti.

De futurism ne amintim ca de păcatele tineretelor: nu fără plăcere, și indulgenți.

ITALO FRETTI

Bibliografie: = I poeti futuristi, Milano, Ed. futuriste di „Poesia“, 1912, ed. princeps în 8°, 428 p. = FRANCESCO FLORA, Dal Romanticismo al Futurismo, Piacenza 1922. = VOSSLER CARLO, Letteratura italiana contemporanea, Napoli, Riccardo Ricciardi 1922, în 8° ed. II, 175 p.

RODICA MANIU S. MUIZNER C. C. CONSTANTINESCU ARTACHINO R. IOSIF „GRUPUL GRAFIC“.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

D-na Rodica Maniu e în plin progres — dacă se poate spune astiel despre o artistă atât de stăpână pe arta d-sale. Tablourile din anul acesta sunt mai limpezi, mai armonioase și — cu mijloace mai puțin — mai expresive. Campurile, dealurile d-nei Rodica Maniu amintesc uneori prin delicatețea valurilor pe Corot, dar cu un plus de poezie, de farmec cu totul personale. Acest farmec, această poezie, în bună parte, le datorăm admirabilei armonii în care sunt scaldate peisajele d-sale. Ele exprimă, în tonurile stuse în cerurile atât de limpezi o melancolie atât de rafinată — o emoție atât de discretă, încât își trezesc o stăruire ca să te despartă de ele.

D. Mütznor, mai variat în tonuri, uneori chiar exuberant, a evoluat și domnia sa dela ultima expoz. p. Umbrele sunt din ce în ce mai rare în tablourile d-sale. Cele câteva interioare sunt adevărate bijuterii. Gris-urile,

rozurile sunt mânuite de un adevărat meșter iar peisajele, siluetele în plin aer, chiar când sunt în soare, sunt pictate cu o grijă pentru formă, pentru culoare care caracterizează pe adevărații artiști.

D. C. C. Constantinescu expune — spre părerea noastră de rău — prea rar. În ultimul timp nu a expus decât anul trecut la „Grupul Nou“ și acum, când prezintă — e adevărat — un număr impresionant de pânze. Subiectele d-sale, interioare, naturi-moarte și peisaje din Balce sunt văzute cu o prospețime de sentimente poate unice în plastica noastră. Peisajele d-sale nu te lasă să ghicești nicăieri metoda sau rutina unei munci repetate, până la saturație. Pictura d-lui Constantinescu contrazice „sistemele“ obișnuite. D-sa pare că începe tabloul dela un detaliu care i-a plăcut, continuă apoi cu altul și încet-încet, fără să piardă viziunea întregului, tabloul se desăvârșește păstrând, chiar când s'a revenit de nenumărate ori,

frăgezimea eboșului. Naturile moarte, interioarele deosebite ne dovedesc darurile excepționale ale acestui artist. Expoziția d-sale e una dintre cele mai interesante și mai instructive din acest an.

D. Artachino ni se plânge că se crede că „nu mai lucrează“ ca „e bătrân“. Expoziția d-sale e o vigoasă desmărire a profesorului; cele mai multe tablouri și desenele toate au fost făcute anul acesta și încă mai toate în străinătate. D-sa a colindat Bosnia, Sudul Franței, iar dela noi Dobroea, cuieșug de peste tot cu cunoscuta-i conștiințiozitate aspectele cele mai pitorești cu o putere de muncă pe care i-ar putea-o învidia cei mai tineri iar desenele — foarte numeroase în expoziție — sunt făcute de o mână care nu tremură deloc.

D. Iosif e și anul acesta fidel obiceiului de a expune. În tablourile actuale d-sa a evoluat și mai mult pe drumul ce și-l trăsese în expozițiile precedente,

influența gravurei se resimte din ce în ce mai puțin în opera d-sale. Culoarea în sine a luat un loc esențial în preocupările sale nu numai în lucrările de dimensiuni mai mari din cari au dispărut negurile, ci și în cele mici — scene de târg, grupuri — cari sunt admirabile ca spontaneitate și culoare.

Unul din semnele îmbucurătoare pentru gravura noastră e constituirea „Grupului Grafic“. Încurajări de interes oficialități care organizează anual un salon de alb și negru. Câțiva artiști tineri dintre cei mai talentați au închebat această grupare care-și propune să expună anual operele lor. Numele lor sunt cunoscute din expozițiile personale sau din participările lor la Saloane. D-ra Tania Băileș, d. Al. Bassarab cu interesele încercări de a ieși din obișnuit, d. Gh. Cegioșoff cu desăvârșit cunoscător al meșteșugului, d. Dumitru Nicolaidis, cu frumoase compoziții, V. Dobrian și Gh. Naum ale căror lucrări sunt realizări dintre cele mai interesante. A. Mărculescu și Marcel Olimescu cu admirabilele sale ilustrații de basme sunt membrii acestei grupări atât de interesante.

Cronica ideilor Cogito și dubito

Jacques Chevalier comentează într-o lucrare recentă, următoarele rânduri din meditația III-a a lui Descartes: „Căci văd fără puțință de îndoială că întâlnim mai multă realitate în substanța înfinită decât în substanța finită, că deci am în mod primordial în mine noțiunea înfinitului mai mult decât a finitului, adică noțiunea lui Dumnezeu mai degrabă decât aceea despre mine însumi. Cum ar fi posibil ca să pot cunoaște că mă îndoiesc și doresc, prin urmare că îmi lipsește ceva și că nu sunt perfect, dacă nu aș avea în mine nicio idee despre o ființă mai perfectă decât a mea, prin comparație cu care să recunosc defectele firii mele?“ (op. pg. 71). Am subliniat astfel încât să remarcăm că certitudinea existenței divine naște din îndoială. Chevalier continuă gândul cartezian într'un sens analog: „prin urmare din îndoială, adică din imperfecțiunea ființei gânditoare și din sentimentul acestei imperfecțiuni se formează certitudinea existenței ființei perfecte“.

Cogito ergo sum, sunt ergo Deus est, urmează deci a fi interpretat astfel: există pentru că gândesc iar gândesc, adică vestigiul existenței și al cunoașterii, se manifestă intrucât există o îndoială primordială. Cogito ergo sum, trebuie să fie com-

parat și adăncit prin: dubito ergo cogito. Ajungem astfel la constatarea că la baza gândirii noastre, pe care Descartes o voia cât mai clară, cât mai geometrică, deci cât mai lipsită de elementul naturalist — psihologizant, se află îndoiala. Mai înainte să ne întrebăm despre natura acestui dubito care produce gândirea, deci cunoașterea, este oportun să amintim că ego pur cartezian a fost interpretat de Husserl, marele cartezian al epocii noastre, în afara oricărei semnificații psihologice. Husserl amintește adesea de confundarea lui ego pur, în sensul lui cogito cu eul psihologic, a cărui realitate, ca orice logician convins, o contestă vehement. Acest gânditor pretinde că îl interpretează realmente pe Descartes atunci când încearcă întemeierea lui ego ca strictă semnificație logică. Deopotrivă cu creditul reclamat pentru rațiune și pentru cunoașterea matematică, Descartes ne mai învață însă că îndoiala sta la baza gândirii, încât „niciodată nu cunoaștem cauza totală“. Să analizăm deci în ce mod se pot conștientiza cogito și dubito, care este natura separată a termenilor, și raportul lor funcțional. Un glas pozitivist ar putea să motiveze astfel imperfecțiunea deductivismului cartezian: nu este oare gratuit să afirmăm că realitatea

neconșcută (cauza totală, Ființa perfectă, Dumnezeu) se dovedește prin faptul că nu o cunoaștem? Realitatea nu poate fi pusă în raport de necunoscut cu de cunoaștere. A răspunde, împreună cu Descartes, că existența realității absolute se verifică tocmai prin faptul că nu o cunoaștem, pentru că spiritul nostru o exije drept termen de comparație cu finitul virtual cognoscibil; însemnează a postula, dacă nu chiar a face simplă psihologie. A spune: „simt că trebuie să existe și altceva, am presentimentul unei alte realități, superioare aceștia“ — este o supoziție demnă de un psiholog nu de un metafizician deductivist, care pledează, radical, metoda matematică și raționalismul în cunoaștere. Chevalier însuși interpretează pe dubito cartezian de o manieră favorabilă glasului pozitivist, atunci când scrie că certitudinea existenței ființei perfecte, vine din sentimentul imperfecțiunii noastre. Prin urmare existența înfinitului se dovedește deductiv, din opoziția și prin comparația cu finitul existent. Știu că există eu, adică finitul imperfect, și pentru că gândirea mea (cogito) este agitată de o îndoială fundamentală (dubito), această îndoială probează existența altei realități, infinite, care obsedează turburător pe cogito: Altfel rațiunea omului ar fi satisfă-

Insuficiențe la Stendhal

de MIHAIL CHIRNOAGA

Toată lumea este de acord să-l considere pe Stendhal unul din creatorii romanului modern. Nu-i lipsit de interes, mai ales din acest punct de vedere, să-l urmărim dealungul celor două romane cu care a trecut, la dreapta și la stânga, pragul posterității, „Le rouge et le noir“ și „La Chartreuse de Parme“, cercetându-i cu deamănuntul spre a-i descoperi secretele. Se poate spune, pe drept cuvânt, că știința lui artistică este excepțională. Meșteșugul stendhalian este surprinzător. Totul vizează la captarea și menținerea atenției, păstrarea limitelor înalte ale artei, totul urmărește înodarea și desnodarea unei acțiuni palpabile. Iubire și sacrificiu, ambușe încordată și lașițați ridicute, într'un cuvânt un panopticum de pasiuni din cele mai diverse care face să se întrevadă în mod clar care care tip de om, către care ideal uman, se lasă condusă înțezia sa. Nu ne propunem să arătăm meritele stilului stendhalian. În rezumat, acest stil constă în exprimarea jurnalistică, rece, neînflorită, a întreg conținutului sau suietesc. Asta lasă o amprentă neuitată, de seriozitate și gravitate. Sobrietatea acestui stil nu distinge, spre exemplu, frumusețea naturii, în descrierea carora s'ar lasa, eventual antrenat. Totul este fapt precis, limitat, rece; o expresie nuda a unui conținut plin, capabil așa dar de a trăi prin sine însuși, iată dar care este calitatea fundamentală a stilului stendhalian, și întrucât arta se reduce la expresie, calitatea fundamentală a științei lui Henri Beylie. Nu-mi amintesc să îi găsim în „Roș și Negru“ un alt pasagiu, de inspirație bruscă, ridicată, decât acesta de mai jos: „Il voyait a ses pieds vingt lieues de pays. Quelque épervier parut des grandes roches au-dessus de sa tête était aperçu par lui, de temps à autre, dérivant en silence ses cercles immenses. L'oeil de Julien suivait machinalement l'oiseau de proie. Ses mouvements tranquilles et puissants le frappaient; il envoyait cette force, il envoyait cet isolement.“

C'était la destinée de Napoléon; seyait-ce un jour la sienne?“

Mișcarea neprevăzută a sufletului stendhalian a fost generată de un aspect mareț al naturii, un ulu care se roteia singurețec în mari cercuri, deasupra sa, unde spațiul crea cumaturl de invidiat al soluțiunii și grandorii. Stendhal a iubit aceste aspecte ale naturii, iar omul perfect pentru el a fost Napoléon; deaceia se și explică subitl transport. Se poate însă observa coborîrea rapidă a studiului caracterului personalității, pe care-l pune în legătură cu destulul solitar al pasării de pradă. Deci nici aici folosul de a lumina pe cetitor, nu-i scapă. Mai cunoaște Roș și Negru varteștii de inspirație ca acesta, une printr'un ochiu senin se vede întreaga imensitate a spațiului? Nu cred. Calitatea inspirației ce a născut această carte este alta. Ne propunem un alt termen pentru a o defini. Deocamdată precizăm că ea respinge metajora, superficialia lumină tranșantă ce-o aruncă aspectele exterioare ale naturii. Aspectul interior al naturii iată sursa, pe scurt, a stilului stendhalian.

Dar insuficiențe a avut și Henri Beylie. Ele provin, întâi, din lipsa unei receptivități care să cuprindă întreaga simțire, întregul aspect interior al naturii umane, în varietatea ei nesfârșită. O observație cu totul generală este că lumea lui Stendhal este o lume de pasiuni. El nu poate percepe activitatea contemplativă, spre exemplu, deaceia puțină lui vibran în fața morții și tot deaici, cu siguranță, opacitatea ce-o arată fenomenelor naturii și cramponarea pe studiul, mai rigid, în orice caz mai dificil, al caracterelor. El nu poate percepe totul, nici din lumea pasională. Spre exemplu crima din rautate, din ură. Aspectul pasiunilor sale arată o înalțime morală deosebită. Iubire, sacrificiu, eroism, sunt trei caractere ale acestor pasiuni. Alte aspecte cad în afară, în noaptea, ca și cum este o insu-

ficiență, dar nu un păcat. Intrucât rămâne Stendhal mai prejos, fiindcă nu poate înțelege toate manifestările spiritului omeneș? Arta lui, deși limitată, a atins o coardă de superioritate, care se menține, chiar dacă este scurtă.

Mai interesante par observațiile ce se pot face când întâlnim scurte caractere în locul descrierilor de lupte sufletești cu mari intensități. Stendhal, ori nu poate să intuiască just acele mișcări ale sufletului de mare intensitate și-atunci se teme de ridicul, ori face o concesie gustului publicului din acele timpuri, pe care ține să nu-l plictisească cu descrieri amănunțite. Deaceia găsim astfel de caracterizări foarte banale, aproape locuri comune, dacă n'ar interveni meșteșugul de calitate deosebită: „Ce surcroît de douleur arriva à toute l'intensité de malheur qu'il est donné a l'âme humaine de supporter“.

(Pag. 67). Sau: Julien ajunge să spună într'o bună Doamnei de Rênal, soția primarului, în casa căruia prepara copiii: — Madame, cette nuit, à deux heures, j'irai dans votre chambre, je dois vous dire quelque chose“. Te-ai aștepta la un răspuns extraordinar. Dar Stendhal: „Madame de Rênal répondit avec une indignation réelle, et nullement exagérée, à l'annonce impertinente que Julien osait lui faire“, ne spune cum a răspuns și nu ce a răspuns. Mijloc mai comod de a te debarasa de o greutate recunoscută. (Pag. 82, 83). Însiârșit, dela pag. 212 la 215, Stendhal ne descrie peripețiile lui Julien care revine, în toila nopții, după o absență de mai bine de un an, să-și revadă amanta, pe M-me de Rênal. Ne mai descrie cu o minuțiozitate desăvârșită, nehotărârea eroului, temerile de a nu găsi pe altcineva, poate pe soțul înșelât, poate un străin, de a nu fi auzit, lătrat de câini și n' sfârșit, după ce sare fereastra se găsește în prezența unei arătări albe, — noaptea era opacă — despre care nu știa de este amanta dorită. Un mic strigăt de spaimă al Doamnei de Rênal, face s'o recunoască. Ar urma descrierea tulburătoarei bucurii ce-o resimte Julien, la azul acelu glas cunoscut, a satisfacției imense de a fi reușit, căci el este un ambițios în toate manifestările sale, dar Stendhal iese din incurcătura unei situații atât de grele pentru un scriitor, în acest chip, simplu, precis, de reportaj: „Que devint-il, quand il comprit à un petit cri que c'était M-me de Rênal?“ Adică se întreabă și el în postura omului care nu are cuvinte și ducând mâna la față oftează cu ochii pierduți în reveria deșteptată de-atâta fericire.

Sunt acestea insuficiențe mari? Hörtărit că nu! Dealtfel par inobservabile. Cetitorul neavertizat trece mai departe, răpit de șteala cu care se conduce acțiunea. Ele totuși există și ne fac să privim cu multă precizie în laboratorul scriitorului, ca printr'o sită mărunțată, care totuși permite o vedere continuă, aproape bună.

Cunoaștem astiel metodele scriitorului, puterile sale și ce a lucrat sau cum face ca să-și acopere lipsurile. Opera noastră de descoperire, departe de a fi reprobabilă, este foarte utilă. Punând în evidență metode intime de lucru, aflăm prujeul de a învăța. Una din datorniile noastre din cele dintâi este de a învăța pe modele renumite. De altfel, nu aici se opresc mărunțele insuficiențe ale lui Stendhal. Să încheiem cu o imagină comică: „Pour Julien, jamais il ne s'était trouvé aussi près de ces terribles instruments de l'artillerie féminine“. Artileria feminină, fiind vorba de jupoanele și celelalte mărunțșuri intime cum îmbrăcămintea unei femei a timpului! Pe-atunci Stendhal nu putea prevedea dezvoltarea artileriei în măsura de azi, ne zicem, de-a putut imagina această apropiere. Cum el iubea ironia, ar râde cu noi, de sigur, dacă s'ar putea ridica din mormant!

loare practică, localizându-l în imediat. Or, îndoiala carteziană nu era nimic utilitar în structura și în eficiența ei. Nu mă îndoiesc dintr'un motiv oarecare ori în vederea unei cunoașteri. Dubito nu are adresă în imediat ori în efemer. Chevalier poate că nu are dreptate când vorbește despre sentimentul imperfecțiunii. Aici nu este vorba de un sentiment capabil a se epuiza ori realiza practic, mai târziu sau mai devreme. O explicație biologică, un fel oarecare de determinism biofizic, ar trebui să intervină deindată, lămuritor, dacă dubito ar fi, în mod propriu, un sentiment. Dubito stă la baza rațiunii și a oricărei psihologii nu ca un sentiment, — în această ipoteză dependența logice de psihologie ar trebui definitiv admisă. Întreaga natură a spiritului nostru, indiferent de metoda cunoașterii, deci indiferent de logică și psihologie — trăiește sub semnul unei vocațiuni metafizice și aceasta este dubito cartezian. Dubito este condițiunea existenței și producerii gândirii. El are o existență metafizică, și rang superior existenței pe care o măsoară logica și psihologia.

CRONICAR

1) v. „Cadences“, Plon, Paris, 1939.

S'a întâmplat undeva...

— Episod inedit din cartea de nuvele „Straniul Paradis“ —

de LAURENTIU FULGA

Așa începea și așa se sfârșea viața în casa asta. Întâi apăreau la fereastră zorile și capul ciufilit al ciresului, care aproape că intra cu o creangă de flori în odaie. Apoi șgomotul străzii, ceace însemna și patrularea întârziată a lampadarilor și strigătul micului vânzător de ziare. Dar mai ales cântecul frânt — întortochiat — obscurizat al lui Vasia (care se întorcea întotdeauna beat și numai dimineața).

Și odată cu zorile, odată cu viața orașului — se trezea bătrânul. Cel dintâi care închidea și deschidea ochii. Dealul și așa, de multe ori nu dormea sau somnul i se asemăna unui coșmar continuu. Bătrânul era paralizic și de zece ani el nu trăia decât într-un fotoliu pe roțițe (care îi putea fi și masă și pat și într-o bună zi chiar catafalc).

Așa dar bătrânul, Trezia lui nu schimba cu nimic orânduiala casei. Rămănea tot acolo, ghemuit între brațele jilului, fără altă mișcare, ca o materie inertă — fără sens — fără realitate. Se continua astfel o somnolență sfâșietoare, când timpul venea și pleca, pleca și venea — fără variații, fără schisme, fără nicio nebulositate a trăirii de dincolo de zidurile casei. Tușea sec, stîns, cu obraji scofălici și pieptul uscat. Iși aprindea totuși pipa, lua apoi cartea scripturilor și deschizând-o la întâmplare citea cu un glas cejos, îngreunat, numai pentru el, tușind iar sec și iar fumând.

De aci pornea o turburătoare metamorfoză. Bătrânul se identifica, rând pe rând, cu toți profesii — cu toți sfînșii, participa voluptuos și senzual la aventurile lor și atât de mult se pasiona, încât (după terminarea pasajului mai dramatic) rămănea cu ochi îndreptați în sus, încremenit în fotoliu, strein de orice fapt ce s'ar fi putut petrece alături de el. Era o ciudată condiție organică, se pare că esențială pentru vârsta și starea lui imobilă. Se lupta, clipă de clipă, cu toate duhurile rele ale ființei redusă la fixitate, se chinuia să uite cum i-ar sta din nou plimbându-se pe propriile lui picioare.

Orele acelea de extaz fals, când ura și cu sfințenia se împreunau, ceasurile acelea de eroare salvatoare făceau din bătrân un fel de icoană vie care arde și nu se mai termină, care se sdrușcă și nu se chinuie un fel de iluzie al cărei revers real nu se presimțea nicăieri.

Așa îl găseau fetele când apăreau târziu din camera lor. Așa l-au găsit zece ani deardândul. Între Tina și Zuză nu era nicio deosebire. Amândouă crescuseră la fel, sub înțepina lui statică, în atmosfera aceastea de temperanță mizeră, constrânsă de zodia lor să nu cunoască alt peisaj decât pe-al casei.

La început nu-și dăduseră seama ce se întâmplă, de ce parcă însăși odată agonizează, nici ce va fi mâine. Aproape lipsite de raționament, fără contact direct cu natura nudă, amândouă se văzuseră ca alte patru mâini ale bătrânului. El spălau, îl îmbrăcau, îl duceau afară, îl aduceau — dar fără să se scârbească, fără să scuibe, fără greață — mereu în auz cu scârțăitul strident al roțiilor, mereu în ochi cu viziunea ștearsă, întunecată a viitorului lor.

Viața începea cu tata și sfârșea cu tata. Strada niciodată nu le amăgise, niciodată nu le invitase la euforia stranie a svârcolilor. Orașul și mai puțin. Aci se întâmplau toate. De dincolo de pereții casei nu seoseau decât svonurile anolimpurilor și crisparea anilor îmbătrâniți.

Deaceea poate nici nu simțeau cum trece timpul. În Tina nici astăzi nu se mai întreba de ce rămăsese fată bătrână. Din cauza cui? Din cauza vieții, din cauza destinului, din cauza tatei? Poate! Dar pentru Tina — tata era tata, era însăși viața, era intruchiparea palidă, spasmodică, anormală a destinului. Destinul fără niciun adjectiv, fără niciun compliment, fără niciun apăsaj. Simplu. Tata și steaua de sus. Așa se învățase, așa crezuse decât bătrânul mai cunoștea senzația atingerii pământului și-i spusese într-un miez de noapte:

— Uite Tina! steaua aceea de sus e spiritul tău.

Și așa rămăsese, așa era Tina la cei treizeci și patru de ani ai ei, fată bătrână. Care nu iubea decât florile, îi plăcea seara să tănjească mult la fereastră, cu privirile bolnavicioase-ardănde, îndreptate spre cer. Dece? Tina crezuse în noaptea aceea îndepărtată că acolo în steaua de sus se găsește și „celălalt“, că de acolo va purcede și va veni să-i bată în geam. Ea se născuse cu o inferioritate. Credința în semne. Îl căuta în cafea, în hobi, în cărți și-l aștepta. Dar în locul „celălalt“ se desvăluse, diformat, asematic-ilucid, tata. Singurul bărbat pe care-l cunoștea. Dar tata era un bărbat din care pursesse ea, tata era bătrân (deci sleios, puhav, fără masculinitate). Și Tina rămăsese fată bătrână. Pentru că își pierduse apoi (zi de zi) orice potență senzuală, privindu-l, pentru că în ea se începuseră toate imaginiile violente ale tinerilor goi, superbi și atletici. Dincolo de tata nu mai erau decât stelele, florile și ciresul. (Ciresul care creștea lângă fereastră).

Și totuși era groasnic. Tina simțea câteodată cum o gădila sinul, cum peste piept îi trece ca un fior umbra unei alte mângâieri necunoscută, cum de multe ori slăbește și ofilește — pentru că prea se îngâmădeau în ea toate obscuritățile viselor.

Totă ziua, alături de bătrân, croșeta, cosea, iar croșeta, se scula, robotea prin bucătărie, aducea masa, iar broda, iar cărpea, sâruta mâna tatii, își făcea cruce și se culca. În fiecare zi același program. Nu era o renunțare viața trăită numai între pereții aceleiași odăi, dar se simțea multumită, calmă, nepătrunsă de nici o dramă, nesăngerată de nici un dor, mergea numai cu pași înceși, dansași aproape, fără șgomot, fără să strice estetica silfida a casei. Părea mai de grabă o umbră, o umbră cu viața ei particulară, care trăiește la fel ca și tablourile, ca și obiectele. Alături de bătrân schița panorama unui carnaval agonice, cu toate sfâșietoarele lui sfârșiri, trașeri de cortină molcome și decente.

La fel crescuse și Zuză. Zuză care avea numai șaptesprezece ani și căreia începuse să-i scânteie ochii și să i se învinețescă pleoapele. La fel fusese. Viața ei mersese paralelă cu a bătrânului și cu a Tinei. Câteodată chiar se confundase, niciodată însă nu depășise cercul lor strîm și neguros. Când începeu să-și dea seama de anumite lucruri, când începeau pentru prima dată cunoașterea faptelor din preajma ei — n'o văzuse decât pe Tina croșetând, pe bătrân cetind și în jurul lor tăcere. O tăcere atât de aspră și obositoare, că toate cele trei inimi se auzeau bătând tare — ceasornice obsedante. Când se mișca Tina, când se mișca fotoliul — se mișca și Zuză. Când vorbea unul, când vorbea celălalt — vorbea și Zuză. Așa că apoi și Zuză terminase prin a lua pânza și acul în mână.

Alinași toți trei în rând, atât de încremeniți acolo că păreau mai întâi un fel de păpuși de lemn și de abia mai apoi oameni, ei trăiau totuși, dar erau oameni — lucruri, oameni — liniște.

Căzura guvernelor, se spânzură copilul spălătoare

sei de peste drum, doamna Berariu își aducea în fiecare seară alt necunoscut în casă — și atâtea se petrecuă pe strada Oglinzilor, — dar Tina, bătrânul și Zuză nu șiau nimic sau de auzeau ceva, rămăneau tot calmi, tot împietriți în scaunele lor.

Așa începea și așa se sfârșea viața în casa asta. Și Zuză avu doisprezece, treisprezece, patrusprezece, cincisprezece, șasesprezece ani. Anii treceau fără nimic nou, fără alte svârcoliri, fără nici un all divertisment. Zuză se uita în oglindă și vedea bine că se schimbă totuși ceva în ea. Ceva fără înțeles, ceva fără precizie — și iarăși, nedesmințit — ceva. Era ca o beție care o înecă, un fel de recopilărie — dar mai ciudată, mai trufașă. Ceva care pornea dela glesne, se urca prin rotula genunchiului, ușor pe coapsă, rece pe pântec, miresmat pe sâni și până la ochi — ceva care înfioară și frige. Tot corpul era pătruns de o bucurie melancolică, de un spasmodiu și tineresc Zuză în anii aceștia se asemăna cu azima care se coace, se rumenește, se umple. În oglindă se vedea mai înaltă, reliefulurile mai accentuate, chiar întâmplările mici (din zori până'n seară) luau în oglindă aspecte inedite și spectaculoase. Zuză creștea. Dar Zuză nu înțelegea.

— Ai început să plângi în somn. Zuză! La cine te gândești?

— La nimeni!

— Nu te doare nimic?

— Mă doare capul. Parcă mă îndecănă cineva să cânt și să sărut toți copacii. Ce poate să fie, Tina? Adevărat că mă schimb?

— Fără îndoială că da. Creșii. Ești fată de acum incolo.

— Dar până eri?

— Ai fost copil, Zuză!

— Copil...? (afară lângă ciresul Tinei înflorirea macii).

Și odată cu macii apăruse pe strada Oglinzilor, întârziatul visător, heraldicul peregrin întors din beție — blândul Vasia. Zuză îi auzise dintâi cântecul. Un cântec fără melodii, cu accentele luate la întâmplare și totuși cântec, pentru că însemna bucurie, însemna „bună dimineața“ spus tuturor fetelor de pe strada aceea, însemna viață liberă. Când apărură Vasia, Zuză nu mai era a casei.

Într'un zori se văzu față în față cu el. El bănuise sau poate îl avusese în gând. Sta cu fereastră deschisă și-l aștepta. Vasia venea legănător, vesel și tîmăr. Intruchipa toate pasiunile necunoscute până atunci și era ca vântul care se pătrunde cu flori. Îi zămbise. Lui Vasia nu-i zămbise niciodată nimeni, nicio fată ce-i eșise în drum. Împleticit, cu sufletul strîns în el ca o vioară care nu mai cânta, se oprise buimăcit în loc, proptindu-se cu gesturi leșee de gard. Stătu așa câteva clipe privind-o și așteptând. Fata tăcea. Vasia crezu că totul nu este decât ceva ordonat dela sine, deci nimic extraordinar și plecă mai departe. Zuză ar fi vrut să-l strige, dar nu știa cum îl cheamă. Rămase între cadrele ferestrei, privindu-l cum duce cu el înainte — beția și cântecul. Nici bătrânul, nici Tina nu observară nimic. Nici atunci când Zuză lăsa de multe ori lucrul pe genunchi și cu urechea atentă la stradă aștepta să audă din nou melodia.

Aceeași tăcere gravă, chinuitoare. Simțea pe buze un gust amar și gura i se crispa la orice încercare de a plânge sau a zămbi, pentru că să uite. Din piept urca învâlmășitor ceva care înăbușe, iar ochii se umezeau — scânteinind cu violențe și isplie. Ca într'o magie, tot trupul Zuză se impurpura și așa ascuns în rochie — parcă se involbura, se răsuca, tremura de atîta sălbatecă fierbere a sîngelui.

Zuză se uită în jur și toate lucrurile le văzu de astă dată altfel. Tavanel apăsă greu peste imobilitatea lor. Pereții strîngeau existența ca'n chingii. Timpul ca o racilă lăsa semne și pete peste sufletele lor. Și aerul, aerul acesta mirositor și cejos! Nu, în casa asta nu se mai poate trăi. Prea au devenit ceasurile sfâșietoare și tragice. Prea multă tăcere. Și dacă n'ar fi sângele care o sbate și o frământă!

Până seara și noaptea întreaga o'ă svârcolii, somnul n'a prădădit-o. Buimacă, sta cu ochii deschși și vină zorile. Dar nu le așteptă. Se îmbrăcă iute, cu gesturi deslănate, pași încet pe lângă patul Tinei și dincolo pe lângă fotoliul bătrânului, ieși afară. Răcoarea, aerul tare al nopții, seninătatea aceea dulce — o limpeziră. Stătu câțiva timp ghemotoc pe trepte, cu brațele încercuind genunchii strînsi, cu ochii scrutând depărtările. Respira miresmele florilor, miresmele vremii primăverine cu nările dilatate, cu gura străvezie, cu tot trupul răscolit de doruri și patimă. Era bine! O simțea prin străfulgerarea care pătrunsesse în carne odată cu frigul, odată cu liberarea. Avea senzația unei ciudate desindieri, parcă fugeau cejurile înapoi ori o străbate un abur sfânt de lămă.

Ciresul creștea alături. Și jos la rădăcina, creșteau macii. Se repezi să culegă unul, să culegă un buchet plin. Pentru cine? Aplecată, rochia se desprinsese depe șold într'o parte și coapsa întreagă se alintă pe neștiute de mușchii copacului. Atunci parcă o spintecă altă năclucire de săgeți și săbii, cu otrăvă și desmierdări. Mușchii erau mătăsoși și rece, pielea era roză și agițată. Îi căzura macii din palme și fără

să mai judece, fără conștiință, golită de orice însușețire, orbește — se alătură întreagă copacului.

Zuză nu știa ce-i aceea iubire. Zuză nu putea să explice îmbrățișarea asta. Dar ciresul era ca un amant (voinic, înfiorător, halucinant). Cine îi spusese că natura e cel dintâi iubitor al fetelor la șaptesprezece ani? Toate porneau dela Vasia. Ea nu pricepea. Dar crengile ciresului erau brațele lui, trunchiul acesta sgrunjos și rece era trupul lui Vasia. Gura Zuză îi cânta plângând cântecul, gândul plecase după sufletul lui Vasia, în cărciumile cu alcool și muzici desmățate.

Târziu se reculese ca dintr'un extaz. Târziu când apărură zorile și odată cu zorile — Vasia. Zuză nu se minună, nici nu tresări. Știa c'o să vină. Cântecul se apropie, tot așa, învâlmășit și alb. Urcată cu picioarele goale pe gard, îi zămbi. Zămbetul era cald, cu suspine, prietenos, uman. Vasia se oprî ca și eri.

— Bună dimineața, fetițo!

— Bună dimineața, vântule!

Obrazul Zuzăi roșise, că prea era atât de vie și telurică prezența lui acolo. Îl privea de sus și parcă-l îmbrățișa. El o privea de jos, cu teama că din nou, ca și eri, va fugi zămbetul.

— Dece te'norci mereu beat?

Vasia se cutremură și se desmetici. Zămbetul pierise cu adevărat, iar vocea fusese alburie, intristată. Zuză, acolo decapura gardului, era ca un procuror insensibil, rău și viclean. Ca niciodată se simți stînger, lihnit, nesigur pe sine. — „Un copil, un copil care mă întreabă de ce beau!“ gândi Vasia.

— Ai să'nțelegi dacă-ți spun?

— Poate că da. Te rog mult.

— Sunt nefericit, fetițo!

Acum zămbia Vasia. Dar zămbetul lui era atât de chinuit și buzele atât de vinete! Între ei se iscuse totuși începutul. Semnele erau pure, pentru că porneau dela destine comune.

— Mă cheamă Zuză.

— Pe mine Vasia.

— Dece ești nefericit, Vasia?

Nimeni nu-l întrebase nici când, nimeni nu-l lăscise. Îl venea greu să i se spovedească. Și ce i ar spune? (Că nu este el vinovat, că visează mereu să fugă undeva unde poate fi mai frumos și mai liber ca aici, că îl oprește în loc soarta, că de aceea bea?)

— Lasă-mă în pace! Să nu mai mă oprești pentru asta.

— Vasia!

— Ești un copil. Poate și-ai vorbi altfel.

— Și eu sunt nefericită, Vasia.

— Bei?

— Nu, nu beau. Deaceea nu trebuie să mai bei nici „tu“. Te superi?

— Nu mă supăr. Ceace spui e frumos. Dar știi tu Zuză, ce e fericirea?

Fata încrunță dintâi fruntea, apoi cum poate ar fi căutat în propriul ei suflet deslegarea întrebării, vorbi limpezită și clară:

— Așa ca și cum ai închide ochii și-ai trăi numai acolo, dincolo de ei, în viața cealaltă. Dece când închizi ochii parcă nu mai dorești nimic, parcă te lepezi de orice chin? Tu ai stat vreodată așa?

— N'am stat. Poate că e bine.

— Da, Vasia. Aici în casa noastră e greu de trăit. Și dacă n'aș închide ochii, dacă n'aș visa — aș înnebuni, mai bine m'aș ucide.

— E greu, atât de greu?

— O, Vasia, de-ai putea înțelege! Suferința la noi e proscrisă, noi ne-am născut cu suferința în sânge.

— Și de ce-mi vorbești mie, de ce m'ai ales pe mine?

— Iar te superi.

— Eu nu mai sunt bun de nimic.

— Totuși...

— Întoarce-te la visele tale!

— Și pe tine te-am visat Vasia.

Vasia avea chipul prelung și barba nerasă de prea multe zile, împreună cu ochii încercănați — îi da înfățișarea unui fel de mucenic obosit și sfințit prin suferință. El cunoștea mai multe taine decât Zuză: pentru aceasta nu cugeta decât târziu și adănc asupra tuturor întâmplărilor sale. Acum se simțea stînjnit și ridicol. Îl treceuse beția, dar urmele ei se vedeau în modulațiunile aspre ale vocii și în ridurile grele ale obrazului. Cum să-i răspundă Zuză? Căci Zuză era ca florile care răsar prea firave, prea milostive și e păcat să le pui chiar la butonieră. El, omul mereu dus de viață în cruciș, mereu amestecat cu tot ceace orașul avea mai larvar și odios — el care renunțase la iluzii, la viitor numai prin beție, e oprit astăzi de un copil drag, cuminte, fără conștiința marilor schisme, lipsit de controlul actelor logice. Știa că Zuză judecă și afirmă ceva numai prin reflexe, numai prin ceace ea posedă în ascuns, în simțuri.

— Și pe tine te-am visat, Vasia!

Zuză vorbea pentru a doua oară, aplecată mai mult și așteptând mai nerăbdătoare. Dar Vasia tăcea. Îl durea capul și gura îi era amară. Cu toată răcoarea dimineții, îi văzău încă tâmplele — iar în adânc i se infiltra nebulosă — una din marile lui bucurii. Fetța ceace îi amintea de copilăria de altădată și de tot ceace ea avusese iureș, elan și minune. Din minunile de eri — doar el rămăsese. Zuză îl întorse din drum și-l ducea cu ea de mână prin amintire. O bucurie tandră, înecată, voluptoasă. Ar fi vrut să fugă. Se tot temeă să nu fie amăgire. Dar Zuză era acolo și aștepta. El nu știa de ce se petrec toate acelea, de ce Zuză vorbea astfel, nici nu putea să-și lămurească enigma casei de unde răsărise Zuză. Într'o clipă — și reumușcă și renunțăre îl copleșiră. O privi în ochi cu lăcomie. Apoi îi întinse mâna. Mâna Zuzăi tremura:

— Nu mai are nici un rost. Ne vom întâlni mâine.

— Și plecă. Plecă fără cântec, fără zămbet.

— Vasia!

Se oprî în loc, ezită o clipă, își continuă drumul.

— M'ai putea iubi, Vasia?

Cuvintele veniseră până la el atât de tragice, că parcă erau însoțite de plâns. Erau ca ultimele vorbe ale unui om care moare, pe care n'o să-l mai întâlnești. Și se întoarse. O revăzu cu alle priviri. Făptura Zuzăi răsărea, ca și cum și șoldurile și pieptul ar fi avut gură.

— Poate că da, Zuză!

— Mai mă întrebi de ce te-am ales pe tine?

— Nu. Am înțeles, Zuză.

— Acum știu ce înseamnă bucurie, acum îmi dau seama de ce este așa.

— Ce simți?

— Parcă sunt un inger fugit din rai.

— Căzut în capcama unui hoinar.

— Ba nu, căci viața mea începe cu tine, Vasia!

Nu și-a dat seama cum a fost. Zuză s'a aplecat peste gard, a simțit cum o strânge sâmul apăsător peste lemn, i-a prins grumazul cu mâinile amândouă și l-a sărutat frumos și dulce ca pe-o icoană. Vasia a scuturat capul, a vrut să întindă brațele, dar dincolo de ulucă nu se auziră decât pașii care alegeau spre casă. Privi printre zăbrele, văzu ciresul, macii rupți alături, auzi ușa deschizându-se — și de abia apoi porni pe drumul lui. De astă dată pornea și cântecul. Dar cântecul — împede și pur — ca orice poem de iubire.

Zuză printre perdele îl văzu. Așa ascunsă, părea că-l adulmecă și-l soarbe ca pe o boare. Și numai după ce nu se mai zări și nu se mai auzi nimic, Zuză se strânse între falduri — încremenită acolo, fără mișcare, fără suspin, fără surâs.

Se trezi bătrânul, se trezi Tina. În casa toți trăiau, numai Zuză n'avea viață. De pe undeva, din altă existență fantastică, izbucniră predispozițiile agonice. Mizeria nu era numai a odăii, numai a obiectelor, numai a făpturilor care stăteau acolo. Mizeria purcedea din contrastul conștiințelor, din lipsa de perspective, din diferența de trăiri. Până acum, așa fuseseră toate. Fără ritm, fără bizărie, fără realitate. Ca o inimă scoasă din pieptul unui om și expusă în vitrină. (Ea ar reprezenta acolo pe cineva, dar adevărul despre acel cineva ar fi fost păgân). Așa fuseseră ei. Trei inimi disperate că nu și-au găsit trup în care să se închidă. Bătrânul — manechin, puhav, imbecilizat. Tina — suptă, galbenă, fată bătrână. Zuză — stea căzută, poveste neîncepută, miracol. Și astăzi, marea întâmplare. Cine îl adusesse, cine îl chemase, de unde venise? Vasia — visatul, doritul, necunoscutul. Iubitul alb, iubitul pur! Zuză nu știa cum e iubirea. Deaceea nici nu judeca noțiunea ei, nici nu calcula urmările ei. Iubirea nu era a minții, nu era a voinții categorice de a se desrădăcina de-al casei. Iubirea era a trupului, a anilor tineri.

Și iar intrarea în vechea oroire. Iar zilele lungi, egale, false. Iar lecturile și tusele tatei, iar accesele de nevroză senzuală ale Tinei. Târziu se întoarse dintre perdele, se așeză pe scaunelul ei, luă lucrul în mână, dar tot fără viață era.

Tina se dusese să fiarbă apă. Bătrânul trebuia îmbăiat. Iși dădu seama numai după ce apa fu adusă și răsturnată în cadă. Bătrânul își scoase haina, cămașa — singur. Și Zuză trebuia să se aplece, să-l descalțe, să-i scoată pantalonii, să-l ducă de braț până la cadă, să-l săpuneze, să-l curețe ca pe un pepene sau ca pe o cârțită murdară. Îl văzu așa cu pieptul tras, uscat și palid; cu umerii scobiți și un-suroși; cu pântecul alunecat peste curea tot galben și lăbărțat.

Dincolo în stradă, cu cântecul, cu primăvara — era Vasia. Vasia nu putea fi așa. Spectacolul se mărea, se diforma. Bătrânul era ca o pată alburie, dar rămăsese în primul plan erorile vieții: carnea ofilită, mirositoare și mucedă; pântecul acela holbat ca altă greață, ca o imensă spurcăciune. Bătrânul parcă se desmaterializa și în locul lui apăreau viermii și apoi scheletul.

Zuză nu se înfiora de momentul când va trebui să umble din nou cu degetele pe pielea lui, nu se scârbea de clipa când va fi nevoită să-l vadă în toată goliciunea lui, pe jumătate putred și paralizat. Știa că bătrânul va surăde fericit, va râde când se va simți gădilat la subsiori și pe burtă. Toate le vedea Zuză. Dar nu de astea se înfiora. Ci de bătrânețe. Se văzuse pe ea însăși în oglindă — mlădie, albă, cu torsul elegant și sprințar, tot corpul ei acolo părănd ideal și evaporizant ca o realitate florală. Și-l închipuia dincolo pe Vasia — tot așa — plin, vânos, tăiat simetric și marmorean. Iar aci bătrânul (chiar tata fiind) predispus aceluia act de saponificare, predispus unei alte vieți larvare.

Din toate crizele acestea de conștiință, purcedea o teribilă mizerie a cărnii mai întâi. În Zuză se reflectau reversurile dorurilor, contradicțiile senzațiilor. Și ea nu reacționa prin judecată, ci prin tinerețe.

Veni în fața bătrânului, se așeză în genunchi și-i vorbi cu capul plecat, cu glasul plîns:

— Iartă-mă tată, dar nu mai pot.

Ochii nu se ridicară. Bătrânul tuși sec. Tina veni alături:

— Ce s'a întâmplat? Ce nu mai poți?

— Nu mai pot să-l îmbrățez pe tata.

— Dece, Zuză? întrebă răgușit și dureros bătrânul.

— Vezi tată, eu... eu...

— Haide mironoșito, ție lehamite, nu? Mie nu mi-a fost căția ani și astăzi ție ție scârbă?

Zuză privi pe unul, privi pe celălalt, amândoi o dușmăneau.

— Ei bine, mi-e scârbă! Auziți? mi-e scârbă.

În aceeași clipă bătrânul ridică pumnul. Și'n clipa următoare pumnul lovi în plin.

— Să nu-ți mai fie scârbă.

Sângele țâșni cu ușurință. Zuză își duse palma — ghioc la gură — privi adânc în ochii bătrânului (ochii care ardeau și-o batjocoreau), privi la chipul Tinei (Tina care zămbea) și văzând la amândoi imaginea răsturnată a visului ei — se retrase afară. Se împleticise pe scări, năucită, căzu buimacă la rădăcinile ciresului.

— Cum să înțelegă ei? Cum să-și dea seama că am șaptesprezece ani?

Inserarea căzu suravă și calmă. Nu mai putea gândi la nimic. Imaginile se amestecau, se suprapuneau, se inchistau. Tata, casa fără viață, bătrânețea, Vasia. Prima îmbrățișare, prima încercare de evadare. Dar când îl va aduce pe Vasia în camera ei? Ce va spune bătrânul, ce va face fata bătrână? Merita Vasia jertfa asta?

Dar cine e Vasia? (Întinericul, besmeticul, fulgurel?)

Da și nu. Căci Vasia mai era doritul, visatul, iubitul alb, iubitul pur.

Dar dincolo de el? Culcată acolo, cu brațele îmbrățișând copacul — Zuză adormi iute. Plînsul se continuă și în somn. Și se pare că toată noaptea chiar Dumnezeu plânse lângă umerii nemângăuși de nicio năclucă.

Alături macii parcă se înălțau roșii din însuși sufletul lovit al Zuzăi.

— Cum să înțelegă ei?

Vals vienez

(Urmare din pag. 3-a)

nu-i găsea pereche. Dela prima vedere, fără s'o cunosc: — „Ce faci puștiule?” — și i se sbenguia pe obraz o alună cât miezul de nucă. Mă desădăduia deasemeni faptul că la orice ocazie cânta, era dispusă oricând. In această privință nu te-ai fi mirat deloc chiar auzind-o recomandându-se: — „Eu, Săftica, sunt ca oul — m'a făcut mama cântând!”

Nu zic, poate să nu fi fost ea atât de nesăbuită, cum n'a și fost până la urmă. Poate... Dar trebuie, din cele descrise mai sus, Pusi, să recunoști că dela Săftica și până la fata de aur a visului meu... Trebuie să recunoști, Pusi...

Fac mea culpa, da, mea culpa și declar, nu te supăra, declar fățiș — am iubit-o, închipuie-ți, pe Săftica. Mult nu, îți spun sincer, o lună de vară, ca la băi ori ca o lună de miere, August... Dădeau în părguit ciorchinii viței bolțite dealungul casei; mirosea a iasomie; puzderii de stele cu cozi de artificii cădeau, mi se părea mie amoroasă, direct în cozile de tuciu ale Săfticai. Ea venea în fiecare seară la noi — „în vizită”, și în fiecare seară luna apunea deasupra îmbrășișerii noastre. Și frigeau mâinele și mă învăța să sărut; parca o aud: „haidi, așa luung. Haidi!”... După două săptămâni Săftica își ocupase locul: ofta, gemea, se sbătea ea ca pe jar. Eu începusem să mă doimesc. Mi se părea urită, urită foc. Lipseam dela întâlniri. Chipul iubit de fată blondă revenise acasă. Săftica trebuia alungată. Ceece n'am întârziat să fac. I-am spus în momentele când se aștepta mai puțin, cu expresii elegante învățate dintr'un roman. Le țin încă minte:

— Săftico, eu mă simt stăpânit de un alt farmec, străin de-al tău... Prietena mea e blondă, o prietenă pe care n'o poate uita nimeni... Nu te considera jicnită dacă îți vorbesc deschis... Convenabil să ne despărțim amical, acum; altfel suferința va fi mai târziu și mai cruntă... Am reflectat că-i amabil și cavaleresc faptul de a te preveni, în locul unei rupturi violente. In același timp, cred, nu te poți plânge de lipsa mea de respect, cel puțin în serile noastre de sub viță...

Nu mai mi-a dat pas să continui:

— Tâmpit!
Observi: mă făcuse tâmpit.
In curând dădui de alta. Era blondă într'adevăr dar ce folos!... Ismenită și rea (învăța la Călugărițe)... O otravă. Mai infernală decât otrava. Pentru mine nu avea decât gesturi de mare ducă și de fiecare rendez-vous aceleași ne schimbate patru cuvinte:

— „Bonsoir Bébé!” la venire, — „Bonsoir Bébé!” la plecare... Imi oferea o mână ca din balcon și o privire ca din „Turnul Colței”... Numele i l-am uitat, știu în schimb cum se grăbea să-mi spună întotdeauna, regulat, ce mănca la prânz. Odată:

— Astăzi, Bébé, „le potage imperatrice”.

Eu de-colo:
— Ce-i aia?
— Le po-tage im-pe-ra-trice!
— Nu cunosc.
— Vai!
— Vai, dar așa e.
— Ce ignoranță!

Tot eu:
— Ce-i aia?
— Bonsoir Bébé!...

Și dusă a fost. Pentru căteii ce socoteam că-i voi face fandositei pe inimă i-am strigat în urmă cât m'a ținut gura:
— Știi ce am mâncat noi astăzi?... Sarmaale!... Și ciorbă de ciocănele!... Cu a treia am avut de furcă. Să vezi. Rău! Intraseră părinții la gânduri, plus madam Weber. Țineau laolaltă conferințe secrete noaptea și mama, biata de ea, chemase pe Părintele Ionică dela „Iancu-Nou” cu aghiazmă să-mi stropească așternutul patului, cu dascăl pentru slujbă, cu tămăie prin colțurile odăii. Diavolul sălaşluia în mine. Adevărat, implinisc douăzeci de ani când am întâlnit pe Pațachina (Madam Weber îi spunea așa). Fie însă vorba între noi — frumoasă Pațachina! Ce e drept e drept. Zău!... Fă-ți o simplă părere: numele Marioara, dinții albul lapteului, tenul de smântână, păr buclat, aranjat, cărlionțat, negru; miere în glasu-i, de albine; trup legănat, tare piatră. Avea pe vino 'n coace enorm și vorbea peltic... Mi-era capul plin de dragoste: „puteam să pui, ca 'n povește, ceasul la fier și să mă uit la ou”... Leșinam de plăcere când o auzeam spunându-mi desmierdător: Ionel!... Ionel pe toate variantele... Ionel dragă, Ionel dulce, Ionel scumpe, Ionel neprețuit, Ionel fluturaș, Ionel iubit, Ionel ingeraș... Eram sedus, Pusi... Scurt! Și, cum femeilor le este îngăduit totul, Marioara mă făcuse cărpă...

Nu fusese deloc fericită — mi-a destăinuit — din cauza unei iubiri tragic neimpărtășită, exclama, și exclama „neimpărtășite” peltic, în vârful limbii, adorabil. Dragoste tragică: un artist delat grădina Rașca; suferința: domnul Paraschiv Tănăsescu, sotul. Primul, cunoscut de pe băncile Profesionalului, al doilea mort de curând. Deocamdată, fiindcă artistul Armand Duval (l-am dedus imediat din lacrimile Marioarei și din „Dama cu cameli”) făcea oarecare mofturi, Marioara mă găsi pe mine. Și eu am fugit de acasă; cum ar dispărea o fată, dar cu ce aveam pe umeri — de dragul ei... In concluzie, Pusi, Ionel, Ionelul de mine gândea că-i jucăra Paradisului. Și asta, judeci prea clar, înlocuiește orice lipsă. Odată cu Marioara Paradisul, veșnic gentil, imi punea la dispoziție și întreg

dichisul răposatului Paraschiv Tănăsescu: palton de blană, o pereche de haine noi-nouțe, căciula de astrahan, rufăria, halatul, scufia de noapte, papucii și cheșeaua de tutun, plină.

Mă înfățișeam prin urmare în proaspăta-mi locuință din strada Armoniei 12 bis, impuțernicit prin moștenire și mai cu seamă prin năruvirile vremii despre care-ți amintesc cu nazurile și atotpuțernicia unui soț adevărat. Ce văzusem în alte case înțelegeam să pun și eu în aplicare la Marioara, aidoma. Din prima zi mi-am și luat nasul la purtare, acelaș nas ce nu-l ștersesem bine cu batista... Vorba mea era poruncă, o dorință a mea lege. Țăiam și spânzuram. Intr'un cuvânt, Pașe!... Și era minunat. Dădusem de miera ursului. Incepusem să mă îngraș. Purtam straie nemțești, fumam cu țigarete de chilimbar și mă radeam cu perdat și cu pudră „Germăndre”. Cărciumarul din colț imi spunea domnule. Domnule — ca lui tata.

In ceece privește Marioara e deajuns, pentru a te lămuri, spunându-ți că era o ființă unică. Imi reaminteste și astăzi dogori nemaiîntălnite în viața mea — nemaiîntălnite până la tine Pusi — trebuie să adaug... Două luni cât a durat aventura, singură ea, Marioara, a știut să mă învețe să prețuesc patima. Și să-mi placă patima... Până mai adineauri, în tramvai, beția de atunci nu se evaporase îndeajuns din corpul meu... O creatură extraordinară. Iubind-o, trăiam, cum se spune, într'un vis, leneveam visând, dormeam — adică nu mai dormeam de loc... Simțeam ce nu simțisem niciodată: ceva profund; iar când mă învăluia cu privirea ei arzândă eram pierdut. Nu mai eram Pașe... Avea Marioara darul ceresc de a preschimba oamenii în ingeri. Bărbații în special. (Nu și pe madam Weber). Ai să vezi!... Alăturarea ei stărnea în mine un uragan de care mi-era frică; deslănțuia vijelii, ploți torențiale, inundații... Dar ca să scurtez pe cât cu puțință vorba îți voi lămuri că viața lângă Marioara mi-a fost un dulce suspin. Și prin expresia de mai sus, firește tu ca femeie, pricepi definitiv... Femeie, nu?...

Se cuvine, Pusi, un ocol în expunere: gura lumii!... Motivul ce a și contribuit la dureroasă și rapidă destrămare a visului.

Mai întâi, cum se întâmplă obișnuit mai întâi, șușotește mahalaua: infecții!... Scuză-mă, și le voi desluși, să-ți faci o idee... Obiectivul: — Marioara!... Da, Marioara!... Marioara în jos, Marioara în sus... Ba că n'a fost fată, ba că-i femeie cu cursur, ba că „mişcă din urechi” — considerabil — și așa și 'n vecii vecilor. A luat-o Tănăsescu pe timpuri cu un copil făcut la Maternitate cu altul. Altul de-l giugiulea ea prin scrisori Tică și scrisorile trimise — roz, ca ale fetelor dela Notre Dame de Sion... Pentru Tică ăla a plâns Marioara, a suferit, s'a sacrificat. Degeaba, Tică tot Tică! N'a vrut să știe bestia absolut nimic și fără să-și întoarcă măcar o singură dată privirile înapoi și-a luat într'o zi largul, lăsând-o pe Marioara pur și simplu mofluză și în brațe cu Floarea de lotus — ca la japonezi. Floarea de lotus, ca la japonezi, era numele progeniturii lăsate de Tică în brațele Marioarei, mofluză... Tipul voiajase mult, după câte am înțeles, îi plăceau lucrurile noștre, Marioara de exemplu; ținea la denumirile fistichii: Floare de lotus!...

Răposatul Paraschiv, om tare aprig și sanchiu, care cunoștea din fir a păr toată dandanaua nu se știe prin ce minune o iertase. Șterse cu buretele peste trecutul Marioarei ca pe tabela neagră. Zic „nu se știe prin ce minune” dar în fond e un fel de a vorbi, căci se știe cu deamănuntul de ce-o iertase răposatul Paraschiv și anume: ca și mine — de dragul ei... Sigur!... Chibzui mat, socoti, desenă, imi închipui, un plan detaliat pe hârtie și numai în cele din urmă crezu de cuviință, Paraschiv răposatul, că-i nimerit să procedeze cu Marioara după cum urmează: aranjă copilul la orfelinat, îi trase Marioarei un toc de bătaie soră cu moartea și-o luă acasă femeie cu cununie... „Doar s'o astămpără”. — „Ți-ai găsit cine!... Marioara” radea mahalaua pe 'nfunda-

te, — „Marioara”!... „Vai de capul tău, Tănăsescule!”... Chiar vai de capul lui, căci în mai puțin de doi ani femeia cu cununie l-a și băgat în pământ pe Tănăsescu, se 'nțelege...

N'aș cuteza să-ți spun că dam ascultare biblică nefericirilor mai sus notate. Dar oricum... Sufeream cumplit... Incepusem, iar, să slăbesc. E normal!... Pentru bunele mele intenții, întrebărilor ce i le adresam, normal, ea avea răspunsul gata ticluit; explicații ce nu mai erau explicații, ci plâset; ori și retenții, ai cuvântul meu, pline de grație... Fii atentă!

Ea: — „Dacă tu ascuți numai decât în gura lumii, Ionelule, ce să-ți fac eu, Ionel scump?... Arde-o-ar focul s'o ar-

ză, Ionel iubit, de lume mizerabilă, Ionel dragule, și lume murdară, Ionel adoratule... Cum nu-mi dă ea pace să trăiesc cât vreau eu cu Ionelul meu și iubit și dulce!”

Eu?... Eu Ionelul ei și iubit și dulce!... Mai puteam zice ceva?...

Bărfelle pe de altă parte se întăreau; reeșea din ele, limpede, că Marioara mea-i proverbială — ca Mița biciclista...

Câteodată, ținând să fac pe grozavul imi luam o înfățișare de om superior: nu mă interesează; nu le dau nicio atenție; prostii, calomii, murdării, in-

TABLOU

a) Înaintat de un binevoitor necunoscut Domniei Sale Domnului Ionel Vasilescu pentru convingere. Post-Scriptum: Dacă nu credeți stăm la dispoziție cu depoziția martorilor. Și iar dacă nu —treaba dănsului.
b) Legăturile Domniei Sale Domnei Marioara P. Tănăsescu în ordine numerică.

r. curent	Durata Doamna Marioara	Numele și Pronumele celui indicat	Etatea	Părinții	Rudele	Ocupațiunea	Semnamente	Observațiuni
1	1 An	VINTILĂ SUCU	25 ani	Nu cunoaștem noi	N'are sau are mătușă bătrână una singură	La părinți	Semnamente n'are decât nasul lung	Arțagos Scandalagiu Pușlama de Dealul Spirei
2	3 Luni	TASE (Pronumele necunoscut fiind plecat în Provincie afaceri bani)	30 ani (zice el)	Tata: Melinte Mama: M. Melinte		Giambaș (Face pe boerul dar nu e)	Uitătură hojească Mustață Mers Voce Pumn	Bătea Doamna Marioara P. Tănăsescu două ori — trei zile (Regulat)
3	Poate un An poate mai puțin	GIGEL GEORGESCU	18 foarte exactă	Fata cumsecade Mama cumsecade Vrut omorât: Madam Tănăsescu nenorocit copilul oamenilor	Multe. Negustori Onorabili Cinstiți Făcut rușine nepot Gigel	Școlar fost cuminte	Frumos fată învăța f. bine Nu mai învăța f. bine Scos madam minți	Madama sclifosea copilul: Gică, Gigi, Gii, Gigea. Madam copilul zică pusă Madam Tănăsescu-ci-Mery. Ftul.
4	2 ani precis matematic	Bărbatul-Dama cu cameli-la Grădina Rașca-Armand Duval Zis Aristide Nițulescu	35 pe muchi	N'are mamă N'are tată	N'are rude	Artist Gurist (noaptea vesel ziua trist)	Păr ca femeile Mustață ca femeile Glas ca femeile Măini ca femeile Dat dracu ca femeile	A fost iubit Este iubit Va fi iubit Pezevenghiu Cartofor P.S. Trage la măsea
5	Durata n'avem idee	TICA TICA	29 ani		Un suflet mic Flori lotus Părăsit orfelinat cu Madam Tănăsescu	Voyageur	Colindă lumea Place fistichiu Nostimada Excapada Crailăcu	Acum Doamna Marioara ?

Total 5 + sotul = 6 Dumnezeu să-l erte!

p. conform. Un mare binevoitor

Just: nimeni nu poate îndrepta ce e scris!... Era, imi amintesc, zi de post (măncasem nu potage imperatrice, împreună eu și Marioara, ci o ciorbă de linte cu zeamă de varză acră, turbată).

Vineri către orele 6 după amiază, când își făcu apariția prin ușa principală — plutonul de execuție! În linie de trăgători: tata, madam Weber, mama. Figurile lor mi s'au întipărit perfect în minte: călăi!... Sfinte! madam Weber cu deosebire... Pășește larg, mâinile la spate, direct spre colțul unde înmărmurise Marioara, cu împletitura cadoului meu de Crăciun, un șal vărgat. Nu-i posibil să-i descriu căutătura de călău pe care Marioara nu fu în stare să i-o înfrunte, la un centimetru dinaintea scaunului. Eu înghețasem. Parcă mă idiotise Dumnezeu. Țeapăn, cu ochii fiși, gura căscată, uitasem țigaretul de chilimbar al răposatului între degete pornit în direcția gurii să trag un fum, fum nemai tras niciodată. Ascultam năucit, fără să pot desluși, oceanul muștrilor lui madam Weber, izvor nesecat de cuvinte, avalanșe, cataclism de cuvinte; poate să fi fost la un milion, dacă nu două. Făcuse spumă la gură. Se urîșise.

Tata rosti sentința:
— „Dumneata” musiu, ia-ți catrafusele ce nu le ai și șterge-o!

Vrui să mă opun categoric. Dar mai mult decât aș fi simțit, auzii de îndată trăsnetul a două perechi de palme pe obraji mei; două palme mici și zdrene: madam Weber mi-o luase înainte, pocnindu-mă scurt: plici! plici! plici! plici!

Tata urmă:
— Cucoanei de aici i-aș face prea multă cinste, chemând-o altminteri decât... Pațachina!... Și încă n'ar fi vorbă prea tare pentru purtările dănsi... Gândești, madam, că ai găsit sat fără câini?... A?... Ți-arăt eu ție sat fără câini!... De nu ți-o place, să-mi razi mie mustața... Pațachina!...

Vai, săraca Marioara!... N'am mai putut asculta. Mă simțeam rănit, rănit de moarte; pustiu și nenorocit.

Incearcă și Marioara un cuvânt, jalnic cuvânt.
— Să taci, femeie fără nume! răcni al meu părinte. Să taci!... Mi-e rușine, nu vezi, să-ți zic cum te chiamă... Să-mi zici mie tu, nu Vasilescule, cuțu dacă nu ți-o veni de hac Vasilescu.
Vai, săraca Marioara! — tăcu.
Tata sufla greu, ud leocărc. Intorcându-se zorit spre mine — mă aștep-

tam la alte cel puțin cinci perechi de palme. Nu mi le dete. Spuse găfăind, trăzindu-mă cu privirea:

— Hai-ma-na!... Îți trebuia țititoare! A?... Îți dau eu ție acasă țititoare... Pușla-ma!... Mișcă-te!... Marș d'aici!...

Săraca Marioara!... Îi văd chipul nelăștat, când m'am mișcat repezit spre ușă; doborâtă, cu suferință în ochi și împletitura cadoului meu în poală. Abătu o privire asupra-mi; o anume privire. Și o zadarnică chemare... Incepu să plângă din nou. Și eu... Săraca Marioara!...

Atât a fost. Gata Pusi!... La drept vorbind, au mai fost și altele. Altele — pasagere. Știi tu... Nici una însă Marioara. O, nu... Departe Griva de iepure...
Și ca încheiere să-ți declar solemn, cu mâna pe inimă: de-acum tu! Tu Pusi!... Tu, fata visului meu blond!... Blondă. Dorită. Incântătoare. Dulce. Vineză... Ca'n Vlahuță — Dunăre albastră a visului meu!...

GEORGE DORUL DUMTRESCU

Din volumul „Puf de păpădie” ce va apare în Editura Cartea Românească.

Cântec de copil

Focului, norocului,
Ingerilor, jocului
Iată c'am venit și eu.
Nu'ntrabați de țara mea,
Că sunt mic și n'aș putea
Să vă spun minunile
Ce încântă lumile
Și le face să răsără
Mugurii în primăvară.

Eu nu știu nimic;
Că un moș pitic
Incue bordeile
Și ia toate cheile.

Dar ție tătuțele
Uite-ți dau mânuțele
Să ghicești în fiecare
Svon de cântec și ninsoare.
(Tu'nțelegi cât spun de multe —
Cine știe să le-asculte!)

„Porților împărătești
Sufletul să ne primești.
La ferestre unduinde
Ingerii să ne colinde”.
Ca să dau darul cel mare,
Hotare — fără hotare,
Lăcrămații, linii, aștrii,
Zavea sângelui, albaștrii
Ochii mei, Mălcuței mele,
Jar de sete și mărgele.

Tot ce-aș mai avea de spus
Este'n gene și surăș.
Și o taină grea, a mea:
Verde'mi este inima.

Focului, norocului,
Ingerilor, jocului
Iată c'am venit și eu.

ION A. BUCUR

Toamnă

Stă căpâna fântâni pe suflet aplecată
Și fruntea albă'n palme se clatină ușor,
Prin crengile strivite de-o toamnă 'nveninată,
Se dapână șuviță, acoana unui nor.

Doi ochi la o fereastră priveșc crucea rece
Broboanele de sânge ieșite din pământ,
Pe ulița pustie, grăbită ziua trece,
Injunghiată aspru de ghiara unui vânt.

Și cum se lasă seara prin cuburile ude
Se scaldă în întuneric și pleoapele și vis,
Și numai plânsul toamnei ar mai putea pătrunde,
Prin porțile ce'n mine de-apururi s'au închis.

CONSTANTIN SALCIA

SCENARIUL

Nedumeriri...

TEATRUL NAȚIONAL: „DODSWORTH” DUPA SINCLAIR LEWIS. REGIA: SOARE Z. SOARE

Noua premieră a teatrului Național a însemnat un frumos succes regisoral și o excelentă realizare artistică. Spectacolul a suferit însă în primul rând din pricina piesei care cuprinde mult prea puține și prea monotone elemente dramatice. Un excelent roman psihologic, dramatizat, dar nu mai atât. Singurul element dinamic al acestui spectacol, ar fi trebuit să fie „decupajul” pur cinematografic. Într-adevăr, cele patruzecizeci tablouri care se schimbă, sunt destul de variate ca ton și culoare; posibilitățile mecanice însă, fiind deocamdată incomplete pentru un spectacol de această factură, au îngreunat enorm schimbarea decorurilor.

Și pauzele, mereu repetate, au creiat o atmosferă apăsătoare...

Trebuie să mărturisim de altfel că decorurile d-lui Furerst au fost sub așteptări. Îi cunoșteam pe acest distins scenograf, din renume. Așteptam mult mai mult.

D. Furerst, a făcut niște decoruri de bun gust în cantitate mai mare; (sunt vre-o zece) dar numai.

D. Ion Manolescu în rolul Dodswoth, are o excelentă creație. Același lucru se poate spune despre d-na Agopsina Macri și d-nele Marietta Sadova, Nora Pejow, Natașa Alexandra etc. Un debut interesant este al d-rei Corina Constantinescu. Restul distribuției, în aceleași frumoase condițiuni.

Regia a semnat-o d. Soare Z. Soare.

INTERIM

Cei treizeci de ani de teatru ai Un indiscret la o repetiție

lui Mișu Fotino

„Tânărul” actor Mișu Fotino, meșteșugar de mare artă în ale comediei, ne face o surpriză: împlinește treizeci de ani de teatru. Într-adevăr: treizeci de ani a parcurs Mișu Fotino, dela rolul lui Pierre Vareine din „Marionetele” până la cel pe care-l joacă azi în aceeași piesă la „Comedia”.

Cariera, plină de frământări a acestui actor, a început la Craiova, la Teatrul Național. (Era pe atunci director Em. Gârleanu). Jumele prim are însă simțul boemiei: îi era dat să alege, să se organizeze, să creieze. Și după ce, la Craiova, trece printr-o gamă de roluri dela „Pygmalion” la „Inșirte Mărgărite” — să nu uităm marile sale succese: „Fracul”, „Prostul”, „Punctul negru”, vine la București, Joacă în „Văpăia” cu Marioara Voiculescu și G. Storin, apoi face parte din prima formație Elvira Popescu, Al. Mihailescu, Ion Iancovescu și joacă „Grădina lui Dumnezeu”, etc.

De acum încolo Mișu Fotino va avea multe „direcții” și multe teatre va face și va desface, cu și fără prietenul și codirectorul Ion Iancovescu. Căci avea vocația de organizator și pasiunea deschiderii de drumuri noi.

În 1925, cu Tanti Cutava-Barozi, la direcția Teatrului Mic, și joacă: „Fracul”, „Prostul”, „Mitică Popescu”, „D-ra Doctor”, etc.

O înfăptuire impresionantă: Mișu Fotino a întreprins primul turneu de propagandă în Ardeal. La Brașov, în urma unei primiri entuziaste, rămâne și joacă un an de zile punând bazele „Teatrului Național din Brașov”, la fel la Sibiu, unde înființează „Teatrul Orașeneșcu”.

La Brăila reinființează și preia direcția „Teatrului Comunal”. Mișu Fotino o mărturisește ca una dintre cele mai dragi, mai izbitite înfăptuiri...

lată-l alături de Iancovescu. Sub direcția lor se deschide „Teatrul Sălii de arme”, astăzi „Regina Maria”. Ei au fost primii directori ai acestui teatru unde joacă „Cocoșii și Gămile”, etc.

Tot cu Iancovescu deschide „Teatrul dela Poștă”, astăzi „Alhambra” unde joacă marile succese: „Fracul”, „Prostul”, „Punctul negru”, etc. O ultimă etapă a carierei directoriale (de până acum): Mișu Fotino o va continua, desigur este aceea de director al Teatrului Național din Cernăuți. Experiența a fost, se pare, tristă. Directorul cel nou aduce cu el idei prea îndrăznețe pentru concepția de „artă” a localnicilor! Înfiptuiri lui i s'a opus o neînțelegere masivă a directorului, care e la rândul său îndrăgostit de ideile sale evoluative și de realizările în teatru, demisionează și se întoarce la București, unde intră în compania d-lui Sied Alexandrescu.

Aceștia sunt — pe scurt — cei treizeci de ani de teatru ai lui Mișu Fotino, și câte ceva din multele sale înfăptuiri. Sărbătorirea de anul acesta, încoronază o activitate și însemnată o etapă a unei existențe închinată deplin, Teatrului.

GEORGE VOINESCU

QUARTETUL THEODORESCU

Sâmbătă 13 Ianuarie 1940, orele 17 va avea loc în sala „Dalele” al șaselea și ultimul concert din ciclul quartetelor de Beethoven.

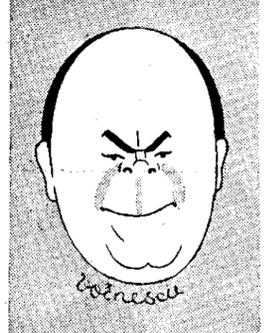
În program: Quartetul Do diez minor op. 131.

Quartetul Fa major op. 135 și monumentală capodoperă „Marea Fugă” în si bemol op. 133.

Biletele la magazinul „Doi-na”.

Când intri într'un teatru, nu prin intrarea principală, ci printr-o ușă mai puțin impresionantă, „intrarea artiștilor”, când ceasornicul tău sau, în cazul unui părlit de reporter, ceasornicul prietenului n'arată ora la care trebuie să înceapă spectacolul — pe așije în totdeauna ora aceea este întovărășită de o precizare: ora cutare fix, — când în mână n'ai programul pe care și l-a oferit un plasator galoniat și aproximativ de politicos, ci, dintr-o dată, un creion bont la un capăt iar cu celălalt mănăncă de niște dinți nervoși, ai impresia că ești înțuș și că stai pe capul unor oameni cari au mult de lucru și cărora nu le arde de „flecaci”. Însemnă că ai picat tocmai în totu unei repetiții, cu câteva zile înainte de premieră.

O repetiție mi-am închipuit-o întotdeauna ca pe un cazan în care toată lumea trebuie să fiarbă, regisorul trebuie să fie în cămășe și să fipe iar vedetele să trnspire și să se enerveze.

Cam așa ceva văzusem eu în niște filme americane, cam așa ceva văzuse, pesemne, și domnul regisor care, acum câteva luni, nu-mi dăduse voce să asist la repetiții fiindcă s'ar putea să-i enervez pe actori.

Nu același lucru s'a întâmplat și cu domnul V. Maximilian, în fața căruia — trebuie să recunosc — mă prezentasem puțin cam emoționat ca un tânăr admirator care face cunoștință cu acel de neuitat Topaze sau cu tot atât de simpaticul inspector de poliție din „Salto mortale”.

Domnul Maximilian nu pri-

vește pe nimeni de sus, așa cum fac tinerete „vedete” cari au reputat un succes și cari poartă pică laurilor altor „tinere vedete”.

Maestre, îmi dau seama că n'am să pot găsi cuvintele potrivite prin cari să arăt tot ceace am simțit cunoscându-vă.

Mă voi folosi de o formulă banală, pe care vă rog să mi-o ertați: Maximilian — omul este, cel puțin, tot atât de simpatic ca și Maximilian-actorul.

Și acum să trecem la repetițiile viitoarei premiere de la Regina Maria: Nuca de cocos. Actorii s'au adunat în jurul maestrului care le dă ultimele sfaturi: „Nu neglijați repetițiile, copii. Cu cât vă veți sili mai mult la repetiții, cu atât veți fi mai bine la premieră. Închipuiți-vă ce s'ar întâmpla dacă ar lipsi unul dintre voi acum în preajma premierii!”

Dar, bine înțeles, așa ceva nu se întâmplă: toți actorii sunt în păr și abia așteaptă să înceapă. Domnișoara Angela Milian repetă pe diferite tonuri prima ei replică: „Vasăzică, nu mă lăbești.” Domnișoara Tanti Căpădână îl întreabă pe George Voinescu dacă am 12 ani — du-due, te rog frumos să mă crezi: am 20 de ani împliniți. Merg pe 21 — iar d. George Musculeanu, care în afară de actor este și un fel de ministru de propagandă al teatrului, aduce la cunoștința tuturor data exactă a premierei. Notați-o și dumneavoastră: 19 Ianuarie. Bine înțeles, anul e 1940.

D. Ion Talianu primește dela toți cuvenite felicitări. Eri a fost Sf. Ion. D-na Sandina Stan îi spune că a vorbit despre el cu un domn care-l cunoștea de când era „tare subțirel și frumusețiu”.

„Da”, aprobă d. Talianu, mândru, „eram tare subțirel și frumusețiu”.

Intervine d. Musculeanu, care în piesă joacă rolul intrigantului: — „Cât de melancolic trebuie să fie pentru d-ta să spui: eram frumos!”

„De ce să fiu melancolic? Pe atunci eram frumos ca băiat. Acum, sunt frumos ca bărbat”.

D-na Florence Lupescu fumează țigare după țigare iar George Voinescu se agită mereu. Și în sală, și pe scenă.

Pe scenă îi taie însă avântul d. Maximilian:

— „Fără gesturi, Voinescule, fără gesturi!”

Scena întregi sunt reluate dela început. Chiar și un act, fiindcă d. Maximilian n'a simțit străbătând în timpul repetiției, acel suflu care-l ține pe spectator încordat pe scaun.

Nu se supără însă nimeni, fiindcă maestrul nu ridică glasul — în stil american — și ține să le arate tuturor, domo!, când și unde au greșit.

Pe scenă clipele dramatice alternează cu cele comice.

Nu prea înțeleg cum o să poată face d-na Sandina Stan să pară urât în primele două acte, așa cum cere rolul.

D. Sion dovedește — în piesă, bine înțeles — mari calități de ghicitor în palmă, ceace nu-i prea convine d-nei Sandina Stan.

Replica d-lui Talianu, din piesă, este mereu: „Buuuună!”

Despre creația sa n'am și eu decât un singur cuvânt de spus: „Buuuună!”

D-nii cititori să adauge un „Foarte!”

„Cărlanii” distribuției — expresia e a d-lui Maximilian — sunt Angela Milian și cu George Voinescu.

Prima, elevă a d-lui Maximilian, a fost puțin și vedetă de cinema, dar pe scenă pare mult mai în largul ei decât pe ecran.

În ceace-l privesc pe Voinescu, meritul este al d-lui Maximilian că pentru rolul lui Antoinette n'a recurs la ajutorul vreunui d-n tinerii actori cunoscuți ci, l-a distribuit pe acest tânăr debutant, cunoscut acum mai mult din caricaturile lui. După premiera „Nuci de cocos” cred că se va putea vorbi și despre „actorul” George Voinescu.

D-soara Tanti Căpădână a însemnat pentru noi o surpriză: e tot atât de bine în teatru serios ca și în operetă. Poate chiar mai bine.

D. Musculeanu n'are nevoie de roluri prea mari pentru ca să se remarcă.

Aceiași lucru îl pot spune și despre doamna Florence Lupescu. Cât despre maestrul Maximilian, rolul îi vine ca o mănășe. Și atât ajunge.

Mi s'a atras atenția că în teatru există o superstiție: Să nu te entuziasmezi prea mult de un spectacol, la repetiții.

Cu cititorii mei am să fac o indiscreție, ca să le mulțumesc că m'au citit: „Nuca de cocos o să însemne un succes”.

TRAIAN LALESCU

Facem un turneu?..

Între Anul Nou și Vinerea Patimilor e cel mai bun timp de plecat în turneu.

Fruntașii teatrului se grăbesc să apuce unul înaintea altuia orașele cele mai bune, condițiile unui cât mai... bine organizat turneu.

Dincolo de nevoia unui câștig muncel, actorul trăește cu dorul de ducă.

S'au văzut numeroase cazuri în cari directorii și organizatorii unui turneu au pierdut încă din primele zile banii muncel și greii și totuși nu s'au înapoiat în capitală.

Este în această stăruință, în această penibilă luptă cu necunoscutul, una din frumoasele particularități ale îndrăgostitului de artă.

În rândurile de față vom încerca să arătăm numai câteva din piedicile pe cari le întâmpină o trupă plecată în turneu prin țară.

Să admitem că trupa e formată și să uităm micile plictești ale substituirii în distribuție, ale rotunjirii textului, ale surprizelor repetițiilor, ale inevitabilelor decepții produse de răspunsurile din provincie.

Administratorul a făcut corespondența, a tras afișele, le-a expediat și... trupa e la vagon; gata de plecare.

În forțata plecării, trupa face o primă victimă — însoțitorul vagonului.

Vai de bietul om; în capul lui se sparg toate oalele: — „Bine domnule, pat e asta? Ce pătură mi-ai dat? Asta e pernă ori bolovan?”

— „Să vedeți domnișoară, direcția...”

— „Ce direcție domnule? Noi plătim și cerem să fim serviți!”

Până la plecarea trenului, omul de vagon, scoate dela rezervă un maldăr de pățuri și de ceaceafuri de toată mândrețea, știe el că domnii artiști e oameni cum se cade...

Cu câteva minute înainte de plecarea trenului, administratorul s'a proptit pe peron în fața vagonului și admiră tăbița pe care stă scris cu litere mari, negre: Turneul marelui artiște... cu formidabilul succes...

Și caravana a plecat la drum. În vagon, o căldură îngrozitoare. Sobole dudue mai grozav ca locomotiva.

— „Fracilor, a dat drumul și la calorifer; atenție la galosi. Scoateți-i de la subsol și uscați-i la etaj!”

În prima noapte nu doarme nimeni. Aceiași îngrijorare, aceiași emoție la toți. Omul dela vagon s'a și încercat în socotelii cu cafelele domnilor artiști.

Directoarea își tratează angajații cu prăjituri și bomboane; angajații se tratează cu invitații la un pocheras.

...Și trenul merge; vagonul special-atașat la coada garniturii e luminat ca ziua.

Când se îngână ziua cu noaptea luminile se sting una după alta și trupa adoarme... Excelențele lor nu știu, nu trebuie să știe la ce oră a ajuns vagonul la destinație.

Pe administrator îl scoatem din cauză. (Dacă e deștept, nu doarme). Pe director s'o lăsam să doarmă până pe la zece; oră la care se scoală din nesomn și se uită îngrijorată spre oras:

— „Cine e draguș și se ducă până'n gară să-mi oprească o trăsură?”

Trupa doarme, numai omul de vagon și aghiotantul direcției mai dau semne de viață; administratorul turneului a plecat cu noaptea în cap, să vadă cum merge treburile.

Vorbă să fie! S'a dus bietul

om să-și mintă somnul în vre-o cafeenea ori la vre-un hotel pentru un ceas sau două.

A avut însă grijă să aranjeze cu slujbașii drumului de fier, chestia cu vagonul...

Domnul șef are loja domniei sale la teatru; domnul impiegat are 3 locuri, domnul casier vine cu soacra și cumnata, șeful de manevră cam tot așa, băieții dela revizie și dela remiză vor și ei să meargă la teatru, că d'ala a venit teatru.

Cu macagii și cu șefii dela depou, trupa trebuie să fie foarte atentă, pentrucă se poate întâmpla ca vagonul plecat din București nou nouț și verificat să se afle beteag pe la incheeturi.

Și câte drăcovenii nu are un vagon: mai întâu are patru oșii, are arcuri, foi, boghouri și... mă rog, toate dichisurile.

O mică scăpare din vedere și vagonul troznește din balamale și începe să alege ca nebunul dela un semafor la altul, plimbându-se cu toate garniturile de manevră dela rampă la magazie, dela barieră la linia moartă.

„Păi vezi, domnule administrator o făcuși? Nu era mai bine să închiși ochii și să lași în gară 4-5 bilete mai mult?”

În sfârșit ora 10. Onorata direcție e în formă. Trăsura așteaptă de cel puțin un ceas în fața gării.

Și direcția pleacă spre agenția teatrală! În drum, pe bulevardul gării, așezele 24 și 36 zămbesc de pe gardurile propoțite, stele în trecere.

Administratorul a avut grijă să-l anunțe pe agent să facă un afișaj ca lumea.

Noroc că onorata direcțiune ține drumul drept, că dacă s'ar abate la dreapta ori la stânga n'ar vedea nici urmă de agent.

Să nu fim ingrați! Ar găsi așezele prin băcâni ori pe la măcelării.

Ei, dar ce să-i faci, așa e teatru. În definitiv ce contează un afiș mai mult, ori mai puțin. Chestia e să se știe că „astă seară” joacă o trupă de teatru.

Dar cum dracul să nu se știe? Parcă publicul nu știe el ce are de făcut?

A venit, ori n'a venit artiștii? La cafeenea, bodegă, restaurant, berărie și bursă de nou-tăți, onorata direcție e datoare să-și la aperitivul la ferestra în văzul tuturor.

Asta, pentrucă să fie văzută și admirată. (Reclama e sufletul comerțului).

E ora când la debutul de ziare și tutun — care e și agenția de teatru — mentorii orașului își fac de lucru.

Un bilet cumpărat, aduce încă 4-5. Cu toată oboseala alergăturii, onorata direcție trebuie să fie în formă — și dacă se pcată — cu toată trupa...

Săliile de teatru și săliile de cinematograf în provincie deși se deosebesc mult între ele, se aseamănă grozav în privința confortului și a... înghețului.

Ar putea fi numărate pe degete săliile cari au câte o scenă și câte un rând două de decoruri, restul sălilor — majoritatea — niște dărăpănături, niște hambare, prin înghețul cărora trupa își poartă gloria și-și macină sănătatea.

Avem un public provincial foarte bun, un public cald, entuziast și generos; ne lipsește însă săliile și scenele pe cari le-ar merita acest spectator.

Agentii de teatru și proprietarii de săli știu să pretindă însă cât mai mult.

E micul șantaj pe care aștești oameni îl fac asupra trupelor, de ani și ani de zile.

E un chin înspăimântător pe bietul regisor și pe mașinisti până să aranjeze un decor din maldărul de șipci și de pânză putredă.

Totuși prețul sălii e pret. Își poate oricine închipui ce soartă-i așteaptă pe actori.

Imbrăcat în costum de epocă sau în costum modern, actorul e dator să joace de cele mai multe ori în frig în fața publicului care e îmbrăcat.

Trebuie să recunoaștem că avem și scene bune, dar sunt prea puține.

Undeva într'un orașel din sud-vestul românesc, e o scenă a cărei cortină e proprietatea unei societăți muzicale și de binefacere, iar decorurile sunt ale unei asociații meșteșugărești.

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

FILARMONICA. — Între o interpretare de stil cu accent și autoritate desemnat de d. George Georgescu, a uverturii la Flautul fermecat, de Mozart și o execuție de vie desfășurare și expresivitate priceput reliefată a simfoniei de César Franck, concertul trecut al „Filarmonicei” a avut și meritul să prelungească apariția unei soliste autohtone, d-ra Maria Fotino, pianistă. D-ra Fotino reprezintă cu incontestabilă legitimitate generația nouă a talenților muzicale românești de serioasă structură. Fondul de sănătoasă și firească muzicalitate care s'a putut lămurii în cursul interpretării date de d-sa concertului de Beethoven în do minor, îi va fi desigur o bază trănicioasă în evoluția d-sale de concertistă. Calitățile d-sale naturale de bun simț expresiv, de sonoritate bine legată și rotunjită, aderență și maleabilitate de atingere și de extragere a sunetului cât și o frumoasă sobrietate de expunere, ferită și de pericolul uscăciunii printr'un real aport de muzicalitate proprie, n'au încă la dispoziție întreaga gamă a virtuozității pianistice, creatoare de nelimitat câmp de realizare sonoră.

care, într'o execuție accentuată concertantă, în special, contează. O subliniem pentrucă, deși stăpânind un mecanism îngrijit și bine conformat d-ra Fotino ne pare cu mult mai dotată decât tehniciană, sau, exprimând altfel aceeași impresie, talentul d-rei Fotino revendică mai multă bravură instrumentală.

Rămânem, în linie generală, la o excelentă părere asupra posibilităților a-acestei tinere pianiste, a cărei carieră are valoroși sorți de isbândă.

ORCHESTRA „RADIO”. — D. Alfred Alessandrescu a condus ultimul concert duminical dela Ateneu al societății de radiodifuziune, ilustrând interesant tema „muzicii slave”, alese pentru acest concert.

Zburdalnicia și pitoreasca uvertură a lui Smetana la „Mireasa Văduță”, „capriciul spaniol” de Rimsky Korsakoff și concertul în mi minor de Chopin, pentru pian și orchestră, au înmănușiat trei accentuat felurite exemplare de muzică slavă, cărora le-a alăturat unul de temerară nouitate și invederată personalitate, suita „Romeo și Julietta” de Ser-

ge Prokofieff, unul din cei mai proeminenți compozitori ruși moderni.

Concertul de Chopin a fost armonios dantelat, în cristaline împletiri de sonoritate și cu recunoscuta-i finețe și transparentă de mecanism, de d-ra Nadia Chebap, care l-a stilizat cu deosebită siguranță de muzicalitate.

MARTURIA RADIOFONICA A UNUI MARE SUCCES. — La „Scala”, celebrul teatru liric de stat din „Milano” s'a cântat într-una din serile trecute, pentru prima dată, opera „Femeia fără umbră” de Richard Strauss.

Complex dramatic de mare intensitate de desfășurare, partițiune muzicală de mare virtuozitate de scriere și cumul de efecte dificile de excepțională exigență de realizare, această operă a avut de interpretat a rolului titular, covârșitor de greu, pe d-na Stella Roman, cântăreață româncă neuzitată încă în țară, dar care este astăzi una din cele mai însemnate artiste lirice din Italia.

Chipul excepțional în care admirabilul d-sale glas a strălucit și a emoționat în integritatea acestui mare rol, a fost revelat și la noi, de undele radiofonice, iar ecoul triumfului obținut, a adus de sigur un val de mândrie așezătorilor români de pretutindeni, care au putut înțelege că cea mai frumoasă dintre propagande, aceea a artelor, se bucură, în străintătate, de-o nouă și victorioasă susținere în favoarea noastră.

Chipul excepțional în care admirabilul d-sale glas a strălucit și a emoționat în integritatea acestui mare rol, a fost revelat și la noi, de undele radiofonice, iar ecoul triumfului obținut, a adus de sigur un val de mândrie așezătorilor români de pretutindeni, care au putut înțelege că cea mai frumoasă dintre propagande, aceea a artelor, se bucură, în străintătate, de-o nouă și victorioasă susținere în favoarea noastră.

Chipul excepțional în care admirabilul d-sale glas a strălucit și a emoționat în integritatea acestui mare rol, a fost revelat și la noi, de undele radiofonice, iar ecoul triumfului obținut, a adus de sigur un val de mândrie așezătorilor români de pretutindeni, care au putut înțelege că cea mai frumoasă dintre propagande, aceea a artelor, se bucură, în străintătate, de-o nouă și victorioasă susținere în favoarea noastră.

Se pare că d. Ion Marin Sadoveanu este dispus să acorde slujitorilor primei scene de stat gratificațiile proceate.

Personalul artistic auxiliar — ale cărui lefuri variază între 1916 lei și 3900 lei lunar e optimist...

Rețetele realizate de Teatrul Național și de Studioul Teatrului Național, de sfintele sărbători, au întrecut cele mai optime așteptări.

Se pare că d. Ion Marin Sadoveanu este dispus să acorde slujitorilor primei scene de stat gratificațiile proceate.

Personalul artistic auxiliar — ale cărui lefuri variază între 1916 lei și 3900 lei lunar e optimist...

Rețetele realizate de Teatrul Național și de Studioul Teatrului Național, de sfintele sărbători, au întrecut cele mai optime așteptări.

Se pare că d. Ion Marin Sadoveanu este dispus să acorde slujitorilor primei scene de stat gratificațiile proceate.

Personalul artistic auxiliar — ale cărui lefuri variază între 1916 lei și 3900 lei lunar e optimist...

Rețetele realizate de Teatrul Național și de Studioul Teatrului Național, de sfintele sărbători, au întrecut cele mai optime așteptări.

Se pare că d. Ion Marin Sadoveanu este dispus să acorde slujitorilor primei scene de stat gratificațiile proceate.

Literatură, artă, idei...

„Cronica mărunță”

Acumularea materialului literar, de Sărbători ne-a împiedicat să dăm cititorilor ceea ce am destinat aci, de multă vreme: cronică mărunță. Am regretat lipsa cronicii mărunțe în primul rând noi. Pentru că, atunci când scriem chiar numai câteva rânduri despre o carte, o revistă, un fapt literar sau o idee, nu o facem fără criteriu. Criteriul poate fi și în simpla anunțare. Anunțăm cu intenția de a pune în circulație, și noi înșine seamă de ce merită și ce nu merită să fie pus în circulație.

Jață un prim aspect al cronicii mărunțe. În cadrul ei se pot face și judecăți de valoare directe. O frază de câteva rânduri poate cuprinde un adevăr critic mai substanțial decât o poliologie pe pagini întregi. Astfel de judecăți nu trebuie să se creadă că pornesc din spirit de șicană, din mania de a înșepa... etc.

În mod normal, un scriitor trebuie să aibă responsabilitatea scrisului. Numai așa el ajunge o personalitate. În alte domenii de activitate, personalitatea se obține prin calitatea formării a faptelor; în literatură, personalitatea crește prin acumularea adevărilor din scris. Personalitatea literară se scrie, personalitatea oarecum, nevăzută, pe de dinaintea, ea apare din adânc.

impunătoare. Numai astfel se explică, pentru ce autori cari publică un număr impresionant de cărți, nu sunt totuși o personalitate. Ca gest, ca fapt, o carte nu se deosebesc de alta, prin nimic. Diferența apare numai cu ivirea exponențială a adevărului. O carte cuprinde mai mult adevăr, alta mai puțin, alta de loc. Rezultatul, pentru autor, se deduce ușor. Revista, în activitatea ei însumatoare, este și ea un autor, adică și ea poate să-și facă sau să nu-și facă o personalitate. Nu apar oare, atâtea reviste, de ani de zile, stăruitor, și totuși nu izbutesc să se impună? După cele expuse, numai este vorba de un secret, în anonimatul multor reviste.

Efortul „UNIVERSULUI LITERAR”, este de a-și forma o astfel de personalitate prin însumare treptată de adevăruri, și de a impune apoi, ca orice personalitate, adevărurile găsite prin atenția susținută față de fenomenele literare. În cronică mărunță noi ne arătam o parte a atenției noastre susținute față de fenomenele literare. Și așteptăm de aici același rod ca dela activitatea generală a revistei. De aceea, nu trebuie să se creadă că lipsa cronicii mărunțe înseamnă o lipsă de prețuire a ei. Numai împrejurarea a făcut să nu apară.

O CARTE A LUI GR. TRANCULIAȘI

Nimic mai nimerit, spre a exprima cuvântul nostru de regret la moartea profesorului Gr. I. Trancu-iași, decât să pomenim de ultima lui carte tipărită în editura „Universul”: „În slujba umanității”. Sunt șase portrete a șase muzicanți: Beethoven, Chopin, Enescu, Mozart, Saint-Saëns, Wagner. Autorul încearcă să rănduiească elementele formative ale acestor personalități, după norma aleasă de el: în slujba umanității.

Geniul trebuie să contribuie la formarea unui umanism. Acesta este sensul modului său deosebit de a se înfățișa printre semenii. Orice om mare se așează prin destin, în slujba unui umanism. Această idee, urmărită cu pasiunea de care numai profesorul Gr. I. Trancu-iași era în stare, putea hrăni îndestulător sufletul unei reale personalități așa cum a și fost autorul cărții „În slujba umanității”.

MOARTEA LUI CH. DROUHET

Duminică, 7 Ianuarie a. c., s'a stins din viață, în Capitală, Charles Drouhet, profesor de limba și literatura franceză la facultatea de litere din București. Născut la Bârlad în ziua de 22 Ianuarie 1879, dintr-o veche familie de origine franceză stabilită și naturalizată în România, Charles Drouhet, și-a luat bacalaureatul în 1896, iar licența în filo-

logia modernă la facultatea de litere, din București, în anul 1900. În Ianuarie 1915 a urmat la catedra lui Pompiliu Eliade la catedra de limba și literatura franceză dela universitatea din București.

A scris nenumărate studii și cărți de istorie literară și a colaborat la publicațiile cele mai de seamă din țară și din Franța. S'a ocupat indeosebi de raporturile literaturii noastre cu cea franceză. A scris asupra acestora o seamă de studii din care cităm: Cultura franceză în România, România în literatura franceză, Despre origina romană a lui Ronsard, Alecsandri și autorii francezi.

Opera cea mai de seamă a lui Charles Drouhet este studiul despre Vasile Alecsandri.

A. C. CUZA: POEZII, EPIGRAMA, CUGETARI, PROZA. „Bucovina”, I. G. Torouțiu, București, 1939. O carte de care neapărat trebuie să se ocupe critica. Nu este extrem de interesant faptul că d. A. C. Cuza aduce viu, până în zilele noastre fenomenul influenței direct eminesciene? Un lirism sincer exprimat în duhul și atmosfera care apăsa contagios, după 1890, asupra unei generații care deabia s'a mântuit de melancolie, prin baia de foc a războiului.

Dar d. A. C. Cuza a rămas teafăr, tânăr, ușilor cu un debutant dela 1890, care ar aduce printre noi, miresmele uitate ale florilor de tei.

„CANTEC DE LUMINA”. POEME DE I. STĂNCULESCU-MEHEDIȚI. (EDITURA „CUVANTUL ROMANESC”).

În toate poemele d-lui I. Stănculescu-Mehediți stăruie conflictul dintre viața aparentă și complexul interior. Gândul învechit și vioara mută. Mă 'nsoțesc pe drumul pin de răni adânci, Să mă găsesc astăzi sufletul pe stânci. (Vioara mută)

Poezia d-lui I. Stănculescu-Mehediți este o promițătoare înflorire tinerească.

G. H. ATANASIU: „MOARA ROȘIE”. ROMAN, „CUGETARE”.

Ne vom ocupa în curând de romanul „Moara Roșie”, al d-lui G. H. Atanasie, autorul altor două cărți epice, prețuite de noi: „Adelina” și „Desmoștenii”.

MIRCEA STREINUL: OPERA LIRICĂ, 1929-1939.

În numărul viitor al revistei cronică noastră literară o vom rezerva cărții d-lui Mircea Streinul: Opera lirică, 1929-1939. Considerațiile despre producția lirică dezvoltată timp de zece ani, a autorului ne vor prileji constatarea și despre un anumit mod de a se scrie poezie, caracteristic ultimului deceniu, și în care d. Mircea Streinul se integrează ilustrativ.

„TIMOCUL”, revistă de luptă național-culturală, organul societății „Timoc”, a Românilor din valea Timocului și dreapta Dunării, (an. VI, nr. 9-12, Sept.-Dec. 1939). Văștoroasă publicație, cu un conținut serios de muncă literară și științifică. Colaborează: S. Mehediți, Th. Capidan, Florea, Florescu, Ch. Atanasie, George Aria, A. Timoc, A. Andrei.

„AFIRMAREA”, literară-socială, revistă de „Astra”, despărțământul Satu-Mare. An. IV, nr. 11, Noembrie-December 1939. Prin

rolul ei grăniceresc, revistă de mare interes și de meritoase realizări. Semnează: Const. Gh. Popescu (fondator); Vasile Scurtu, D. Huvoeanu, Ion Șugariu, M. Olteanu, Petre Paulescu, Maria C. Polescu, Virgil Treboniu, Em. Papazissu, Igor Block, Ion Negescu C. Pârlea, C. Bera, Maria A. Demian, Eleftherie Bocca, Titus Bilițiu, Mihail Lungianu, Cornelia A. Baciu, Octavian Ruleanu, Victor Moș, N. Vaj.

„MOLDAVIA”, revistă de cultură, (apare la Belgrad, director Ioan Șt. Botez, redactor Vladimir Cavarnali). An. I, nr. 4-6, Noembrie-December, 1939. Am mai prezentat binevoitor această revistă, de serioase merite prin locul unde Colaborează: Ioan Șt. Botez, Constantin Stelian, George Meniuc, Drag. Petrescu, Augustin Z. N. Pop, C. A. dea, Aurel Dumărescu, I. G. Ioan, I. G. Pordos, I. Vrabie, A. G. Stino, G. Ursu, Iariv Spulber, Tatiana Gălbucă, Em. Gane, Mihail Iloviți, ing. St. D. Cămpănu, Vladimir Cavarnali, Ion Grămadă.

„GAND ROMANESC”, revistă de cultură editată de „Astra”. Cluj, an. VII, nr. 10-12 1939. Asupra cuprinsului serios și publicității ardeleni, s'ar conveni să stăruim, lucru lăce-lu vom face, în curând, analizând unele articole. Doacamdată indicăm colaboratorii: Eugeniu Speranția, Mihail Beniuc, Ion Mușiea, Ion Sava, Andrei Ady, Radu Stanca, Al. Dima, Gh. Pavelescu, O. F. Popa.

Influențe din Edgar Poe în poemele lui Mateiu Caragiale

(Urmare din pag. I-a)

poemele lui Caragiale citate mai sus și care, în afară de poema intitulată „Cetatea din mare”, se mai găsesc la Poe, sub diferite forme, asociate unor natuiri fie paradiziace, fie sumbre, în poeme ca „Fară de vis”, „Valea neodihnei”, „Lacul”.

În alte poeme ale lui Mateiu Caragiale („Intocarcerea învinșului”, „Singurătatea”, etc.) mai găsim un motiv care este cu certitudine poezic, mai ales față de cele arătate mai sus, și anume acela al trufiei, întâlnit des (în „Ziua cea mai fericită”, „Imitație”, „Mariei Luiza Shew”, „Lenore”, „Steaua serii”, „Corbul”) și la marele poet care cântase:

Cunoști tu tatna unui spirit
Dus de sălbateca-i trufie la desonoare?
(Tamerlan)

Bine înțeles că stabilirea în amănunte a influențelor nu trebuie făcută cu intenția de a găsi cu orice preț nod în papură și mărginită de pildă la asemănări lexicale, cum se face de obicei. (Cuvintele, chiar cele mai neobișnuite, nu sunt proprietatea unui singur autor și, utilizate în ambianțe diferite pot avea înțelesuri destul de depărtate). Corbul, de pildă, pe care îl întâlnim în poema lui Mateiu Caragiale „La Argeș”, nu putem afirma cu siguranță că vine direct din Poe (deși poate celelalte exemple ne-ar autoriza s'o facem) cu atât mai mult cu cât la Caragiale îl găsim în altă ambianță, nota personală fiind mai ales semnificația heraldică pe care i-o dă.

Nu același lucru îl putem însă spune despre următoarea poemă, pe care o reproducem în întregime.

DORMI...

Urare binevoitoare
Cuconiței răposate.

Dormi dulce somn netulburat
În flori și în dantele,
Dormi că și-au pălit mâinile
În grele tnele.

Dormi rece somn ne'nștorat
De gânduri, nici de vise,
Dormi că și-au rănit pleoapele
Făciile aprinse.

Dormi veșnic somn îmbălsămat
În beșni și'n uitare,
Dormi că și-a mușcat buzele
A Morții sărutare.

Ajutându-ne și de indicațiile de mai sus, care ne-au arătat calea, putem afirma cu siguranță că această poemă nu este decât reflexul celebrilor poeme a lui Poe intitulată „Somnoroasă” („The sleeper”) în care poetul realizează în minte metamorfozarea iubitei adormite (o doamnă) în moartă, ca pentru o mai înțelegătoare posesiune. Totul se petrece într'un somptuos decor în care adâncimea somnului nu e turburată nici de spirite, din care nu lipsesc nici florile, nici paloarea, nici pleoapele, iar dantelele fac parte din aceeași familie decorativă. Iată un fragment din textul poezic, pe care, din dificultatea ce am avea de a-l reda aci și în englezește, îl reproducem, cași pe celelalte în traducerea noastră:

Mărită doamnă! cum e permisă —
Spre noapte această fereastră deschisă?
Adieri săgălnice, de prin poiene,
Surzând se strecoară printre persiene —
Adieri fără trup, ușurei prichindusi,
Răsar din unghere, de după uși,
Pologul patului tău îl ridică
Cu-atâtea temeri — cu-atâtea frici! —
De deasupra pleoapei închise, dantelele.
Sub care sufletul tău abia bate,
Că pe jos și dealungul zidului, sumbre,
Ca niște strigoi, alunecă umbre!
Doamnă iubită, nu și-e teamă?
De visuri, câte, ai pe seamă?
Poate-ai venit pe mări depărtate
Să vrăjești arborii din poiană!
Cât ești de palidă! straniu și-e portul!
Stranie coșia pân' la pulpană,
Stranie solemna tăcere sub geană!

Oh! doamna doarme! Fie somnul ei
Să fie adânc și mai cu temei!
Să aibă cerul întreg paza ei!
Cu-alcovul într'unul mai sfânt schimbă,
Cu patul într'unul mai dezolat,
Pe Domnul îl rog să o odihnească
Pleoapele pe veci să-i pecetluiească,
Strigoiți, vedeniile, i le isgonească!

Asemănarea este pregnantă, cu toate că am redat numai un fragment din poema lui Poe, care o conține în întregime ei pe cealaltă. Ea este însă evidentă pentru oricine cunoaște întreaga operă a lui Poe și nu se ghidează numai de fragmentele pe care le-am citat mai sus.

EMIL GULIAN

In căutarea lui Adam

(Urmare din pag. I)

grecești. Deaceia literatura gnostică, fragmentar cum ni s'a transmis, e o mină inepuizabilă pentru istoricul religioșilor, pentru că au fost conservate în acele texte obscure idei și obiceiuri cu mult mai vechi. Și una din ideile centrale pe care o întâlnim în anumite secte gnostice este tocmai acest mit al androginului, imprumutat din anticuitatea greco-orientală, și interpretat în conformitate cu teologia creștină.

Într'un fragment dintr'un text apocrif, numit Evanghelia Egiptenilor, conservat de Clement Alexandrinul, ni se spune că Mântuitorul, întrebat când va veni Impărația Sa, ar fi răspuns: „Când cei doi (bărbat și femeie) vor fi unul, în exterior cu și în interior, iar bărbatul cu femeia nu va fi nici bărbat nici fe-

mei”. Se vede clar din acest text că, după autorul respectiv, omul nu va putea fi desăvârșit decât când va dobândi condiția androginică; deabia atunci se va împlini Impărația lui Dumnezeu pe pământ. Acest ideal al androginului într'un viitor depărtat ne amintește de idealul romanticilor germani (cf. articolul Séraphita).

Și Hipolit ne-a păstrat foarte multe mărturii ale gnosticilor, ale căror doctrine le-a refutat. Afلام astfel că Simon Magul afirma și el un „spirit primordial” androgin, pe care îl denumea de altminteri arsenothelus (bărbat-femeie). Acest „spirit primordial” avea, am spune, două esențe: spiritul (nous) de sus, care era tatăl — și gândirea de jos, care era femeia, creatoare a tuturor lucrurilor. Alți gnostici, de cetăști, credeau că eonii, ipostaze cosmo-antropologice, erau androgini. Însă secta gnostică în care mitul androginului joacă un rol capital, este secta numită a Naasenilor. După teoriile lor, archetipul, omul cereș, numit Adamas, e androgin (arsenothelus). Adam, omul pământesc, este numai o imagine a archetipului cereș, și ca atare e și el androgin. (Se păstrează aici tradiția iudaică a lui Adam-androgin, pe care o vom examina altădată). Oamenii fiind toți născuți din Adam, arsenothelus există în fiecare dintre ei. Ca să se desăvârșească, omul trebuie să caute și să regăsească androginul (arsenothelus) în sine. Mijloacele pe care le oferă Naaseni pentru această desăvârșire prin androginism, sunt destul de curioase: magia și aserualitatea. Într'adevăr, atât prin practici magice cât și printr'o asceză absolută, se poate suprima condiția umană profană; ceace înseamnă actualizarea condiției primordiale, nediferențiate, degajate de orice atribut și specificitate. Să ne oprim aici cu exemplele din gnostici. Nu urmă-

Un Eminescu intact...

(Urmare din pag. I)

atător locuri plate pe care e sigur că astăzi el s'ar regăsi numai cu silă. El ne-ar chema dimpotrivă pe acele rare înălțimi unde flacăra lui despărțindu-se, tremurând, a biruit glorioasă și liberă — dând alte aspecte lumii și altă primăvară cuvintelor. Ne-ar arăta mai ales miracolul unic al acestui Luceafăr liber prin spațiile goale, ne-ar arăta desigur Satirele unde se încearcă atâtea dificultăți pe care încă nu le simțim, sau aceste palide mări voluptoase care altfel respiră și altfel trăesc decât el le-a văzut.

A-l cunoaște pe Eminescu, a fi în reală comuniune cu el, ar fi însemnat să știm că pentru aceste lucruri el este poet. Să cunoaștem, cu un cuvânt, locurile pe care el le-a atins — acele puncte sigure unde el a dat la o parte, a frânt „cereul de ignoranță” de care vorbește Dante și care înconjură fără scăpare frunțile noastre.

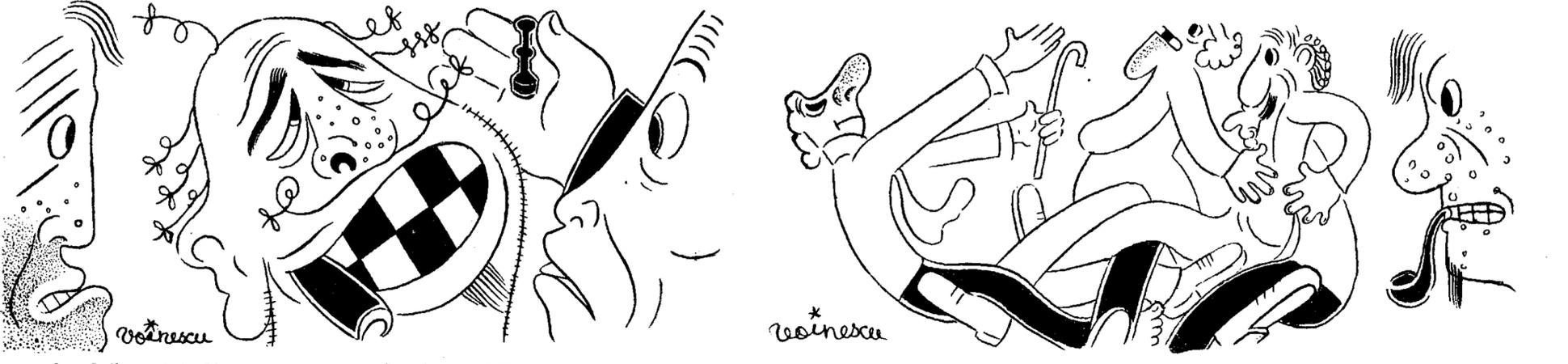
Dar dacă n'am atins aceste regiuni, dacă nu le-am priceput, dacă n'am simțit că ele sunt dificultatea, triumful și, ele singure, poesia — n'am luat din Eminescu nimic.

Ce vedem până acum, și ce denunțăm aici, asumându-ne liniștiți toate riscurile, e numai locul comun timorat, care-l confundă pe Eminescu, așa încât nimeni n'a îndrăsnit să-l aperse până azi numai cu propriul lui adevăr.

În acest sens poetul ne-a rămas intact — și e sigur că astăzi el ar continua să privească melancolic sau trist, văzând cum frumusețile lui, atâtea de grosolan confundate, sunt încă destinate să rămână îndepărtate și singure.

(În numărul viitor: Opera ideologică)

TOMA VLADESCU

— Aruncă țigara și deschide gura, mare: vreau să jucăm o partidă de șah

— Nu vii cu noi să împletești ciorapi?